

HÖGER- POLITIKEN KLYVER SVEDIGE

- en granskning av den borgerliga regeringsperioden under 2006 - 2010

"Ungdomsarbetslöshetssiffran är en skapad synvilla"

Fredrik Reinfeldt våren 2010 när ungdomsarbetslösheten låg på nästan 30 procent.

"Jobb kommer att vara den helt avgörande frågan. Vinner vi i höst kommer vi i valet 2010 att mätas utifrån om vi fått fram fler jobb."

Fredrik Reinfeldt hösten 2006. Då låg arbetslösheten på 6 %. Arbetslösheten sommaren 2010 ligger på drygt 9 %.

HÖGERPOLITIKEN KLYVER SVERIGE

- en granskning av den borgerliga regeringsperioden under 2006-2010

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
1 Fyra år av ökade klyftor	5
2 Sammanfattning	6
3 En regering utan koll på läget	8
3.1. Hanteringen av den ekonomiska krisen.....	8
3.2 Vad hände med jobben?	9
3.3 En orättvis skattepolitik	10
4 Sämre företagsklimat	15
4.1 Fördyrat för små företag	15
4.2 Den aktiva näringspolitiken har avvecklats	16
4.3 Inga satsningar på riskkapital	16
4.4 Inga långsiktiga besked om energipolitiken	17
5 Arbetsmarknaden – från lön till passiv ersättning	18
5.1 Svenska a-kassan bland de sämsta i Europa	18
5.2 Fler tvingas att söka socialbidrag.....	20
5.3 ”Utanförskapet”	21
5.4 Från aktiva insatser till passivitet.....	22
6 Utbildningspolitik på villovägar	24
6.1 Större barngrupper och färre pedagoger i förskolan	24
6.2 Färre vuxna i skolan	25
6.3 Återvändsgränder i gymnasieskolan	26
6.4 Komvux – färre platser och orättvisare fördelning	26
6.5 Svårare att läsa in högskolebehörighet, och ökad social snedrekrytering	27
7 En kulturpolitik utan engagemang	28
7.1 En bok för alla.....	28
7.2 Entréavgifterna på de statliga museerna	28
7.3 Public service.....	28
7.4 Presstöd	29
7.5 De kulturellt yrkesverksamma	29
7.6 Stödet till kulturtidskrifterna.....	29
7.7 Ändrat de kulturpolitiska målen.....	30
7.8 Inkomstgarantier för konstnärer.....	30

8 Minskade miljöambitioner.....	31
8.1. Miljöskatter tas bort	32
8.2 Miljömålsarbetet har tappat fart.....	32
8.3 Avregleringen leder till sämre miljöskydd	33
8.4 Djurskyddet försvagat	33
8.5 Försämrade möjligheter för enskilda.....	33
8.6 Energi	33
8.7 Hav och vatten	35
8.8. Miljögifter.....	35
8.9 Jordbruk.....	36
8.10. Skog och biologisk mångfald.....	36
9 Systemskifte i hälso- och sjukvården.....	39
9.1 Dubbla väntrum och gräddfiler för de rikaste.....	39
9.2 Driftsformer viktigare än vård efter behov	40
9.3 Köerna till vård fortfarande långa.....	42
10 Ökad otrygghet vid sjukdom och föräldradedighet	44
10.1 Försämrade försäkringar.....	44
10.2 De utförsäkrade.....	45
10.3. Illustrationer på hur regeringens politik slår för enskilda människor.....	46
11 Allt fler barn tvingas växa upp i fattigdom.....	48
11.1 Politiken bär ansvaret	48
12 Botten ur på bostadsmarknaden	50
12.1 Allt statligt stöd till bostadsbyggande försvann	50
12.2 Lättare att sälja ut allmännyttiga bostäder	51
13 Infrastrukturen spårar ur.....	52
13.1 Svagare miljömål inom trafikområdet.....	52
13.2 Mindre pengar till nödvändiga satsningar	53
13.3 Mer väg än järnväg.....	53
13.4 Avreglerad kollektivtrafik	53
13.5 Sverige har drivit på för längre och tyngre lastbilar	54
13.6 Medfinansiering innebär övervältrade kostnader på kommunerna	54
13.7 Mindre gods på spåret	54
13.8 Jämställdhet tonas ner i transportpolitiken	54

14 Avreglering till varje pris.....	55
14.1 Problem med avreglering.....	55
14.2 Försäljningen av Apoteket AB.....	56
14.3 Avreglering av järnvägen	56
14.4 Privatiserad bilprovning	57
14.5 Planerade privatiseringar	57
15 Fyra förlorade år inom kriminalpolitiken.....	59
15.1 Poliser tvingas göra civilanställdas arbete	59
15.2 Halverat antal länsrätter	59
15.3 Överbeläggning i kriminalvården.....	59
15.4 Passivitet i kampen mot den organiserade brottsligheten	60
15.5 När får vi en modern polis?	60

1 Fyra år av ökade klyftor

Sverige har nu styrts av en borgerlig regering i fyra år. Redan från början stod det klart att moderaterna skulle dominera i regeringen, och så har det också blivit. Vi har fått fyra år av utpräglad högerpolitik.

År 2006 kom regeringen till makten under en högkonjunktur. Statsfinanserna gick med överskott, arbetslösheten föll. De första åren använde regeringen till att göra av med överskottet genom frikostiga skattesänkningar, samtidigt som man försämrade socialförsäkringarna, rustade ner miljöpolitiken och minskade bostadsbyggandet.

Sedan kom finanskrisen, och då stod Sverige dåligt rustat. Arbetslösheten har skenat, bostadsbyggandet minskat ytterligare, statsfinanserna försämrats. Klyftorna mellan fattiga och rika har ökat dramatiskt, och allt fler drivs ut i socialbidrag. Antalet anställda på viktiga välfärdsområden såsom sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg och skola har minskat kraftigt, trots att behoven ökat. Så ser det ut när Sverige nu går till val igen.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet beslutade 2009 att tillsätta en gemensam arbetsgrupp för att systematiskt gå igenom hur den borgerliga politiken slagit under mandatperioden. Vi har gett ut åtta rapporter under denna tid, med gemensam kritik mot den politik som förts.

Den här rapporten, som går igenom ett antal politikområden, är vår sista. Det är en uppföljning av vår första rapport från hösten 2009, som också hette ”Högerpolitiken klyver Sverige”. Vi har inte sett någon anledning att ändra det namnet, tvärtom. Det är ännu mer sant idag, än för ett år sedan.

Det står klart att utmaningarna kommer att bli många och svåra för en ny regering efter valet 2010.

Stockholm den 20 augusti 2010

Morgan Johansson
Maryam Yazdanfar
Socialdemokraterna

Peter Pedersen
Marie Engström
Vänsterpartiet

Magnus Johansson
Karin Svensson Smith
Miljöpartiet

2 Sammanfattning

Den borgerliga regeringen har under sin tid vid makten förändrat Sverige. Den bärande idén är att försvaga den gemensamt finansierade tryggheten och istället ställa krav på enskilda att skapa sin egen trygghet. Vi ska bry oss mer om oss själva och mindre om våra medmänniskor. Likadant är det på miljö- och klimatområdet. Strukturella åtgärder som styr samhällsutvecklingen i en ekologiskt hållbar riktning har bytts ut mot dyra symbolåtgärder med otillräcklig miljönytta.

Miljö- och klimatpolitiken har länge varit ett prioriterat område för Sverige. Dagens regering flyr dessvärre sitt miljöansvar. De prioriterar inte järnvägar, slopar skatt på konstgödsel och sänker ambitionen i den globala klimatpolitiken.

Stora skattesänkningar kombinerat med lågkonjunkturen har bidragit till försämrad ekonomi hos kommuner och landsting. Konsekvensen blir att kvaliteten i välfärden försämras, antalet vuxna i skolan blir färre, barngrupperna blir större och äldreomsorgen försummas.

Det är en tydlig högerpolitik för mindre av gemensam välfärd och för större ekonomiska klyftor människor emellan. Den tafatta miljöpolitiken innebär en övervältring av miljöproblem på kommande generationer. Det är en kortsiktig och orättvis politik.

De borgerliga partierna tog över regeringsmakten i en tid när Sveriges ekonomi var på rätt väg. Jobben blev fler, tillväxten ökade och de offentliga finanserna hade betryggande överskott. Regeringen hade alla möjligheter att investera i Sveriges framtid – i fler jobb, mer kunskap, bättre klimat och hälsa. Men de valde en helt annan väg.

I rekordhastighet sänkte de skatterna på ett sätt som har gynnat dem med de högsta inkomsterna, de stängde många möjligheter att utbilda sig och gjorde det tuffare att vara sjuk eller arbetslös. Sedan slog den internationella lågkonjunkturen till. Det var inte regeringen beredd på.

Den ökade otryggheten till följd av neddragningarna i socialförsäkringarna och a-kassan ledde till ett kraftigt fall i konsumtionen och ökat sparande. Därmed förvärrades lågkonjunkturen. Sverige halkar nu efter jämfört med övriga Europa. Jobbkrisen har blivit

djupare i Sverige än i övriga Europa. Ungdomsarbetslösheten är bland de högsta i Europa och var tredje arbetslös är långtidsarbetslös.

Istället för att föra en aktiv arbetsmarknadspolitik har regeringen valt att låna pengar till att sänka skatterna. Sedan regeringen tillträdde har skatterna sänkts med närmare 100 miljarder kronor. Den enskilda procentenhet (1 %) som tjänar bäst har fått lika mycket genom regeringens politik som 25 % av svenska folket tillsammans.¹

Som en följd av regeringens politik och att allt fler saknar ett jobb att gå till ökar inkomstklyftorna i Sverige. Riksdagens Utredningstjänst har utrett hur inkomstklyftorna förväntas att utvecklas de närmaste åren, med utgångspunkt från regeringens egna prognoser. Utredningen visar att inkomstklyftorna ökar kraftigt.

Resultatet efter en mandatperiod med högerpolitik är massarbetslöshet, ökade klyftor och stora underskott. En högerpolitik som klyver Sverige.

¹ Riksdagens utredningstjänst.

3 En regering utan koll på läget

Efter fyra år med högerpolitik:

- har den positiva tillväxten på 4,3 procent 2006 vänts till en negativ tillväxt på minus 5,1 procent 2009.²
- har ett finansiellt sparande i de offentliga finanserna på 2,2 procent av BNP 2006 vänts till ett negativt finansiellt sparande på minus 1,0 procent av BNP 2009.³
- ökar den offentliga skulden för första gången sedan 1995.⁴
- har de ekonomiska klyftorna ökat och är nu de största sedan mätningarna började 1975.⁵

Regeringen gick till val på att jobben skulle bli fler och utanförskapet minska. Men efter fyra år kan man se att regeringen har misslyckats med jobben och ekonomin.

Arbetslösheten är högre, utanförskapet större, produktiviteten lägre och den ekonomiska ojämlikheten större i dag än när regeringen tillträdde hösten 2006.

3.1. Hanteringen av den ekonomiska krisen

När Reinfeldt tog över makten var arbetslösheten i Sverige 6,1 procent. Det karaktäriserades av den tillträdande finansministern som massarbetslöshet. Det Anders Borg då beskrev som massarbetslöshet har nu blivit målet för nästa mandatperiod.

Regeringen har haft alla möjligheter att investera i Sveriges framtid – i fler jobb, mer kunskap, bättre klimat och hälsa. Men de valde en helt annan väg. De valde att sänka skatterna för dem med de högsta inkomsterna. De stängde många möjligheter att utbilda sig och gjorde det tuffare att vara sjuk eller arbetslös.

Huvudskälet var att de borgerliga partierna planerade sin politik enligt en ideologisk och förlegad standardmodell långt innan de tog plats i Rosenbad. Denna modell förutsatte högkonjunktur. När sedan den internationella lågkonjunkturen slog till fungerade inte modellen längre. Trots det fortsatte regeringen att styra efter samma modell.

Konsekvensen blev en handlingsförlamad regering och en djupare kris i Sverige än i resten av Västeuropa.

² Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget Juli 2010.

³ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget Juli 2010.

⁴ Den offentliga sektorns bruttoskuld ökade från 38,3 procent av BNP 2008 till 42,3 procent av BNP 2009. SCB.

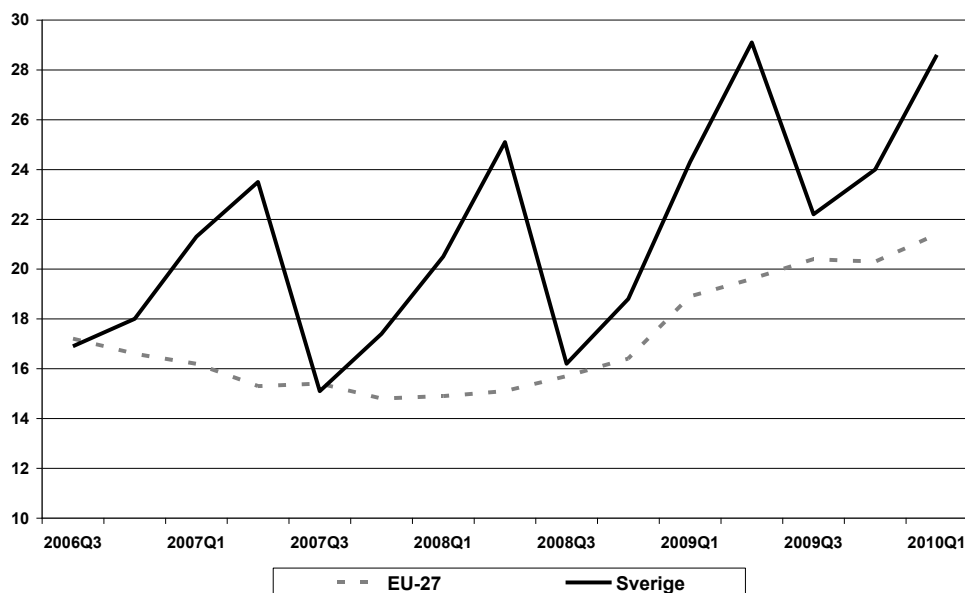
⁵ Gini-koefficient, disponibel inkomst exklusive kapitalvinster per k.e. SCB.

Länge vägrade regeringen inse krisens omfattning. När över 7 000 personer varslades om uppsägning från sina jobb i september 2008 sa den dåvarande arbetsmarknadsministern Sven Otto Littorin att ”7 000 är inte så många av 4,5 miljoner som jobbar.”⁶ Nu vet vi facit: Under mandatperioden har sysselsättningen minskat motsvarande 100 000 färre jobb.⁷

3.2 Vad hände med jobben?

Den internationella lågkonjunkturen har naturligtvis påverkat den svenska ekonomin. Men regeringen kan inte gömma sig bakom krisen, utan måste ta ansvar för sina beslut och sina prioriteringar. Arbetslösheten i Sverige har ökat mer än i jämförbara länder som Belgien, Finland och Tyskland. Istället för att investera i byggande, klimatomställning, infrastruktur, innovation och bättre villkor för småföretagarna, så valde Sveriges regering att sänka skatterna. Dessutom lades arbetsmarknadspolitiken om, aktiva utbildningsinsatser byttes till passiva förvaringsåtgärder. Kommunerna fick inte det stöd de behövde, och tvingades säga upp välfärdspersonal. Idag är nästan 30 procent av alla ungdomar i arbetskraften arbetslösa i Sverige. I EU är den knappt 20 procent.

Diagram: Ungdomsarbetslösheten i Sverige och i EU

Ungdomsarbetslösheten mäts som arbetslösheten i ålderskategorin yngre än 25 år. Källa: Eurostat.

⁶ TT, 20080926

⁷ AKU, SCB.

3.2.1 Skattesänkningar för höginkomsttagarna stimulerar inte ekonomin

En vanlig missuppfattning är att hela jobbkrisen kom utifrån, d v s att arbetslösheten växte lavinartat på grund av den svaga internationella konjunkturen . Det är visserligen sant att exportindustrin drabbats hårt av konjunkturen. Men därutöver har också hemmamarknaden kollapsat.

Tanken med regeringens skattesänkningar var att konsumtionen skulle öka. Men den politiken har slagit helt fel. Istället tyder det mesta på att den del av svenska folket som verkligen fått pengar över, valt att i stor utsträckning stoppa pengarna i madrassen. Mellan 2006 och 2009 steg sparkvoten från 6,6 till 12,5 procent – nästan en fördubbling. Troligen har försämringarna i trygghetssystemen bidragit till att sparandet ökade, samtidigt som krisen slog hårt mot framförallt exportindustrin. Effekten på ekonomin blev mycket negativ och gjorde att BNP störtade under slutet på 2008 och 2009.

3.3 En orättvis skattepolitik

Efter fyra år med högerpolitik:

- har skatterna sänkts med närmare 100 miljarder kronor.⁸
- har den enskilda hundradel som tjänar mest fått lika mycket av regeringens skattesänkningar som den fjärdedel som tjänar minst.⁹
- betalar en pensionär som har en inkomst på 14 000 kronor i månaden cirka 700 kronor mer skatt per månad än en löntagare.

3.3.1 De ”nya” Moderaterna är mer orättvisa än de ”gamla”

I en debattartikel 4 mars 2004 tog moderatledaren Fredrik Reinfeldt avstånd från den moderata skattepolitiken som den dittills förts. *”Våra förslag har gett orättvisa skattesänkningar och försvagade statsfinanser”*, skrev Reinfeldt. De ”nya” Moderaterna skulle ha en mer rättvis skattepolitik, lovade han.¹⁰

Den politik som Reinfeldt förkastade innebar att den halva av befolkningen som tjänar minst fick cirka 28 procent av Moderaternas skattesänkningar. Den rikaste halvan fick resten - alltså cirka 72 procent.¹¹

⁸ Riksdagens utredningstjänst.

⁹ Riksdagens utredningstjänst.

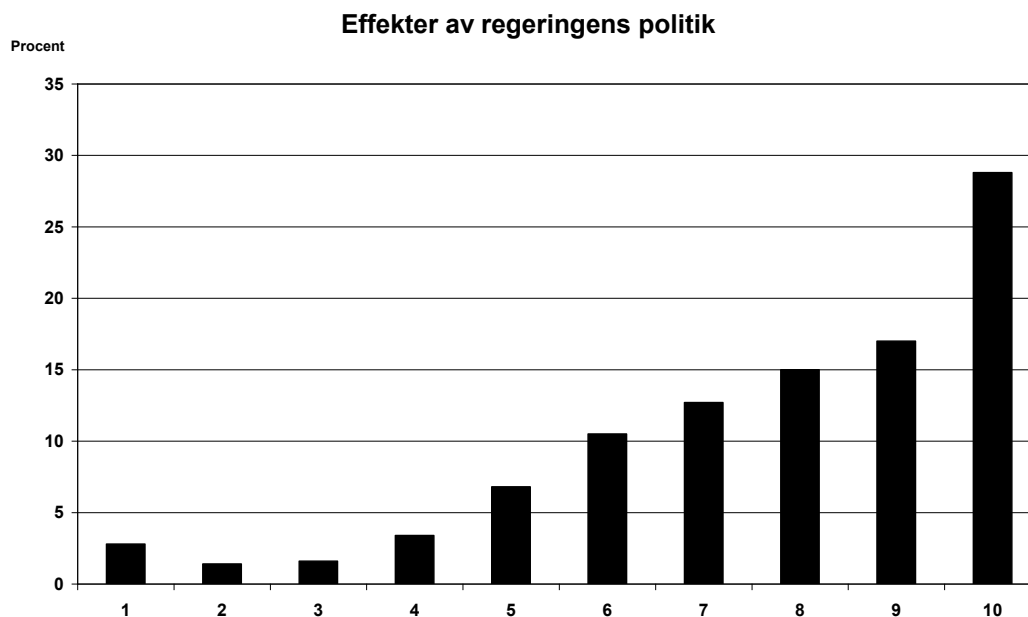
¹⁰ DN 2004-03-04

¹¹ Riksdagens utredningstjänst, 2003:2237, beräknat på Moderaternas budgetmotion 2004/04:Fi239 omräknat för 2006. Då fick den halva av befolkningen som tjänar minst 28,2 procent av Moderaternas totala skattefördelningspolitik.

Hur blev det då i praktiken när Moderaterna fick genomföra sin "nya" politik? Sanningen är att de "nya" Moderaterna har visat sig vara ännu mer orättvisa än de "gamla" Moderaterna. Riksdagens Utredningstjänst (RUT) har räknat på det fördelningspolitiska utfallet av skattesänkningarna 2006-2009, baserat på statistik från SCB.¹² Sammanlagt har skatterna sänkts med ca 100 miljarder kronor under denna period. Landets inkomstagare har grupperats efter inkomst i tiondelar, s k deciler. I den första decilen finns de tio procent inkomstagare som har lägst inkomster - i den tionde decilen finns de tio procent inkomstagare som har de högsta inkomsterna.

Därefter har effekterna av skattesänkningarna beräknats, d v s hur stor andel av skattesänkningarna som tillfallit respektive grupp. Resultatet ses i nedanstående diagram:

Diagram: Effekter av regeringens politik 2006-2010

Decilgrupp 1 har lägst inkomster - decilgrupp 10 har högst inkomster och så vidare. Källa: Riksdagens utredningstjänst.

Som synes är tendensen tydlig: ju högre inkomst du har haft från början, desto mer har du gynnats av regeringens skattesänkningar.

¹² Riksdagens utredningstjänst 2009:1061 samt egna beräkningar. RUT har räknat på de sammantagna fördelningseffekterna av bland annat jobbskatteavdraget, förändrade regler för fastighetsbeskattning, avskaffad skattereduktion för fackförenings- och a-kasseavgifter, avskaffad förmögenhetsskatt och ändrad skiktgräns för statlig skatt.

Och hur var det nu med de "gamla" och de "nya" Moderaterna? Ja, med Moderaternas gamla politik skulle den rikaste halvan av befolkningen ha fått 72 procent av skattesänkningarna. Med de nya Moderaternas politik, som understöts av mittenpartierna, har denna halva nu istället fått 84 procent av skattesänkningarna. De nya Moderaternas politik är således ännu mer orättvis än de gamla Moderaternas.

De stora effekterna beror delvis på att fastighetsskatten har förändrats och förmögenhetsskatten avvecklats. Dessa skatter betalades framför allt av de övre decilerna, eftersom människor med höga inkomster ofta bor i dyra fastigheter och har stora förmögenheter.¹³

Skattesänkningarna har också gynnat män framför kvinnor. Männen fick 56,6 procent av skattesänkningarna, och kvinnorna 43,4 procent.¹⁴ Sammantaget kan konstateras att skattesänkningarna inte har riktats till låg- och medelinkomsttagare som regeringen så många gånger har hävdad.

3.3.2 Inkomstklyftorna ökar mellan löntagare och pensionärer

Men klyftorna har inte bara ökat mellan högavlönade och lågavlönade, och mellan kvinnor och män. Också klyftorna mellan löntagare och pensionärer har vidgats. Jobbskatteavdraget gäller endast för löntagare trots att pension är uppskjuten lön. Pensionärer, sjuka, arbetslösa och föräldralediga omfattas inte av skattesänkningen. Följden har blivit att pensionärer betalar mer i skatt än förvärvsarbete, trots att de kan ha samma bruttoinkomst. Så här stor är skatteskillnaden vid olika inkomster 2009:

Tabell: Skatteskillnad mellan pension och förvärvsinkomst

Inkomst	Skatteskillnad
7 667	399
12 000	665
14 000	725
16 000	845
25 000	1 386

Källa: "Ny färdriktning", rödgrön vårmotion 2010.

¹³ Däremot har många fastighetsägare i glesbygden fått högre fastighetsavgift än vad man tidigare betalade i fastighetsskatt.

¹⁴ Riksdagens Utredningstjänst, 2009:810

3.3.4 Männen får mycket mer än kvinnorna

Ser man på den totala effekten av skatte- och utgiftsförslagen fördelat på kön så är männen de stora segrarna. Enligt tabellen nedan tillfaller nästan 60 procent av den totala förändringen männen. Att männens nettoinkomster ökar mer än kvinnornas förklaras av att männens inkomster i genomsnitt är högre än kvinnornas och att de därmed i större utsträckning får del av bl.a. jobbskatteavdraget och sänkt statlig inkomstskatt.

Avskaffandet av förmögenhetsskatten medverkar även det till ett bättre utfall för män. Dessutom påverkas männen i mindre utsträckning än kvinnorna av besparingarna inom socialförsäkringarna.

Tabell 5: Förändrad nettoinkomst av regeringens skatte- och utgiftsförslag (2006-2010), jämfört med 2006 års regler, fördelat på kön, år 2010.

Kön	Genomsnittlig förändring av nettoinkomsten, kronor	% av den totala förändringen av inkomsterna	% av antal personer över 18 år och med inkomst>0
Män	12 900	57,5	49,4
Kvinnor	9 300	42,5	50,6
Totalt	11 100	100,0	100,0

Riksdagens utredningstjänst Dnr 2009:1216

3.3.5 Försvagade offentliga finanser

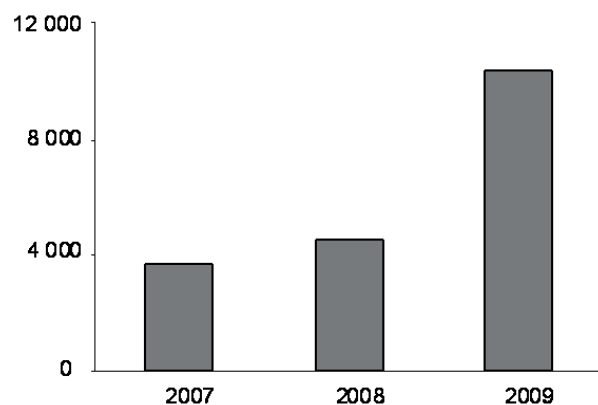
Skattesänkningarna har alltså inte gett fler jobb, bara ökade klyftor. De har också inneburit svagare statsfinansiering. Regeringen ärvde 70 miljarder kronor i överskott. Nu har detta förbytts i ett stort underskott, samtidigt som skatterna har sänkts med närmare 100 miljarder kronor. Nu har de borgerliga partierna presenterat nya skattesänkningar i samma storleksordning.

3.3.6 Sämre ekonomiska förutsättningar för kommunerna

Kommunernas skatteintäkter är helt beroende av löneinkomster, och därmed av antalet arbetade timmar. När jobben började försvinna i den globala finanskrisens spår var kommuner och landsting tvungna att börja skära i sina utgifter. Redan i september 2008 började varslen i kommunsektorn att öka. Under det senaste året har antalet sysselsatta i den skattefinansierade välfärden vård, skola och omsorg – oavsett driftsform - blivit 24 000 färre.¹⁵

¹⁵ Sveriges Kommuner och Landsting.

Varsel i kommuner och landsting

Källa: Arbetsförmedlingen

Regeringens senfärdighet och brist på engagemang i kommunernas ekonomiska situation har fått betydande konsekvenser. Konjunkturinstitutet konstaterar att ”hade den i budgetpropositionen föreslagna statsbidragsökningen för 2010 aviserats tidigare hade kanske besparingarna blivit mindre.”¹⁶

¹⁶ Konjunkturläget mars 2010, s 124.

4 Sämre företagsklimat

Efter fyra år med högerpolitik:

- har antalet företagskonkurser ökat kraftigt. Jämfört med 2006 har konkurserna ökat med 30 procent¹⁷
- har regeringen höjt arbetsgivaravgifterna för de minsta företagen.
- har stödet till småföretag som vill ge sig ut på exportmarknaden minskat.
- avvecklas strategiska branschprogram för svenska nyckelbranscher som behövs om Sverige ska kunna behålla sin tätplats i den globala konkurrensen.
- har man misslyckats med att ge industrin långsiktiga besked om energipolitiken genom en blocköverskridande energiöverenskommelse.
- har forskning och utveckling inom till exempel miljö- och energiteknik för små- och medelstora företag inte fått tillräckliga resurser.
- har man försuttit chansen till grön omställning med de nya jobb den skulle medföra.

De borgerliga partierna gick till val på att förbättra näringslivsklimatet i Sverige. Kritiken mot den förutvarande regeringen var ofta hård. Efter fyra år går det att utvärdera vad som faktiskt har hänt. Det finns ett omfattande missnöje med regeringens politik från landets företagare.

4.1 Fördyrat för små företag

Regeringen har slopat den allmänna nedsättningen av arbetsgivaravgiften på 5 % på lönesummor upp till 740 000 kronor per år som fanns år 2006. Efter hård kritik har nedsättningen återinförts för enskilda näringsidkare.

Regeringen har misslyckats grovt med regelförenklingsarbetet. Deras mål var att minska regelbördan med 25 procent fram till år 2010. Enligt Tillväxtverkets mätningar har dock regelbördan fram till år 2009 bara minskat med 3,4 procent.¹⁸ De mätningar som görs av Näringslivets regelnämnd (NNR) ger samma bild. I NNR:s *Regelbarometer som publicerades* i maj 2009 tyckte en absolut majoritet av de 600 företagare som tillfrågats att regelbördan var densamma jämfört med för ett år sedan.¹⁹ Även NNRs uppföljning *Företagens totala regelkostnader* som publicerades i mars 2010, visar att företagens totala regelkostnader hos de undersökta företagen kan betraktas som oförändrade under de senaste tre åren.²⁰

¹⁷ Upplysningscentralens hemsida. <https://www.uc.se/show.php?id=1091156>

¹⁸ Utveckling av företagens administrativa kostnader 2006-2010, Tillväxtverket, 2010.

¹⁹ Regelbarometern 2009, Näringslivets regelnämnd, maj 2009.

²⁰ Företagens totala regelkostnader – år 2005 jämfört med 2008, Näringslivets regelnämnd, mars 2010.

Intressant i sammanhanget är att över hundra procent av nettoförändringen av regelbördan under mätperioden kan hänföras till enklare regler vid livsmedelsproduktion. Livsmedelsindustrin står dock endast för 1,3 procent av den totala sysselsättningen i riket.²¹ Livsmedelsföretagens andel av det antalet företag är ännu mindre; 0,3 procent.²² Räknar man bort den minskning som är direkt hänförlig till livsmedelsindustrin har regelbördan till och med ökat något (+0,2 procent). Sett sammantaget har alltså regelkrånglet ökat för 99,7 procent av företagen under mätperioden. Bilden är entydig; Regeringen har misslyckats grovt med regelförenklingsarbetet.

4.2 Den aktiva näringspolitiken har avvecklats

I dialog med fack och företag utformades år 2005 en rad strategiska branschprogram för svenska nyckelbranscher i syfte att stärka Sveriges konkurrenskraft. Samarbetet mellan stat, näringsliv och akademi stärktes och programmen har visat sig mycket framgångsrika och relevansen för företagen var hög.

Det stod på ett tidigt stadium klart att den nuvarande regeringen avsåg att avveckla de sex branschprogrammen. Redan före det senaste riksdagsvalet, i Moderaternas höstbudgetmotion år 2005, klargjordes att man ansåg att branschprogrammen var ett uttryck för en ”antikverad” syn på ekonomins utveckling och att ett gott näringslivsklimat inte skapas genom att staten försöker peka ut strategiska branscher. Följaktligen har regeringen valt att avsluta branschprogrammen.

Regeringens beslut att avveckla branschprogrammen har mötts med stor besvikelse av näringslivet, inte minst av läkemedelsindustrin som ser en fortsatt strategisk samverkan mellan stat och näringsliv som helt avgörande för branschens fortlevnad i Sverige. Som ett kvitto på regeringens misslyckade politik meddelade Astra Zeneca i mars att deras verksamhet i Lund, med 900 anställda, läggs ned.

4.3 Inga satsningar på riskkapital

Nyföretagandet utvecklas idag mycket svagt i Sverige. Många företag uppger att de inte får del av den finansiering de behöver. Det är allvarligt i en situation där de små och medelstora företagen står för en viktig del av en framtida ekonomisk återhämtning. Större

²¹ SCB, Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik. RAMS.

²² SCB, Företagsdatabasen

företag växer ofta genom förvärv av andra företag – medan små företag oftare växer av egen kraft. Den bristande kapitalförsörjningen drabbar hela innovationssystemet. På sikt hotar detta Sveriges position som ett högproduktivt och tillväxtorienterat land

I en debattartikel i DN den 4 april i år konstaterar tunga företrädare för näringsliv, fack och tillväxtmyndigheter att riskkapitalmarknaden i Sverige fungerar dåligt och att det behövs en injektion genom statliga insatser.²³ Trots allvarlig kritik från fack, näringsliv och berörda myndigheter drar regeringen slutsatsen att Sverige har en väl fungerande riskkapitalmarknad. Under mandatperioden har regeringen följaktligen inte lagt fram ett enda skarpt förslag på detta område.

4.4 Inga långsiktiga besked om energipolitiken

Regeringen har misslyckats med att ge industrin långsiktiga besked om energipolitiken genom en blocköverskridande energiöverenskommelse. Regeringen vill också bygga ut elöverföringskapaciteten till Kontinentaleuropa. Det innebär att de svenska elpriserna riskerar att stiga till europeisk nivå, och att mycket av den hemmaproducerande elen kommer att gå utomlands.

²³ DN-debatt 2010-04-04, ”Staten och kapitalet bör skapa nya fonder”, artikel undertecknad av Marcus Wallenberg, Charlotte Brogren (GD Vinnova), Johan Hermark (ordf. Provider Ventures), Christina Lugnet (GD Tillväxtverket), Stefan Löfven, Björn O Nilsson (VD IVA).

5 Arbetsmarknaden – från lön till passiv ersättning

Jobben skulle bli fler, var ett av de borgerliga partiernas viktigaste mål med ett regeringsskifte. Analysen var att arbetslösheten var de arbetslösas fel. De sökte inte tillräckligt många jobb, och ansträngde sig inte tillräckligt, menade man. För att råda bot på det gav man sig på arbetslöshetsförsäkringen, och drev fram en rad försämringar.

Efter fyra år med högerpolitik:

- Medlemsavgifterna till a-kassa och fackförbund har höjts kraftigt.
- De som arbetar i yrken och branscher med hög risk för arbetslöshet får betala högre avgift till a-kassan.
- Ersättningsnivåerna har sänkts²⁴. Sänkningen gäller även dem som har aktivitetsstöd. Dessutom har beräkningen av ersättningen ändrats²⁵.
- Arbetsvillkoret har skärpts, vilket gör det svårare att kvalificera sig för a-kassa²⁶.
- Möjligheten att få arbetslöshetsersättning grundad på studier har tagits bort. Detta gäller även för dem som börjat studera under tid i aktivitetsgarantin.
- Möjligheten att under de första 100 dagarna i en arbetslöshetsperiod begränsa sitt arbetssökande till det egna yrket och till sitt närområde har tagits bort.
- Möjlighet att få a-kassa vid deltidsarbetslöshet har begränsats till 75 dagar.
- Ytterligare två dagars karenstid har införts i arbetslöshetsförsäkringen. Karenstiden är nu sammanlagt sju dagar.

5.1 Svenska a-kassan bland de sämsta i Europa

Förändringarna i a-kassan har lett till att den svenska arbetslöshetsförsäkringen idag är sämre än i flera jämförbara europeiska länder²⁷. En effekt av dessa förändringar är att en halv miljon människor idag har lämnat a-kassan.. De står nu utan ekonomisk trygghet vid arbetslöshet.

Dessutom är fler än någonsin underförsäkrade på grund av det låga taket. Enligt a-kassornas samorganisation (SO) är det endast en 1 av 10 som arbetar heltid som kan förvänta sig 80 procent i a-kassa vid arbetslöshet.²⁸

²⁴ Dag 1-200 är ersättningsnivån 80 procent. Dag 201-300 är ersättningsnivån 70 procent. Efter dag 300 är ersättningsnivån 65 procent. Föräldrar som har barn under 18 år den dag som den 300:e ersättningsdagen infaller får 70 procent till och med dag 450.

²⁵ Tidigare har endast månader med arbete ingått i beräkningen.

²⁶ Tidigare krävdes 70 timmars arbete per månad. Idag krävs att man under 12 månader (ramtiden) närmast före arbetslösheten har arbetat minst 6 månader och minst 80 timmar i varje kalendermånad.

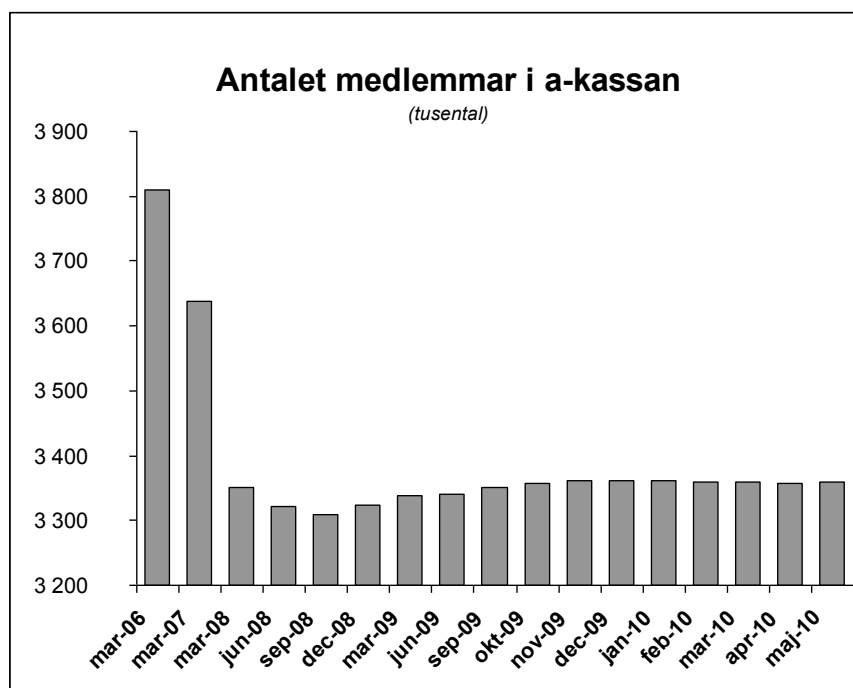
²⁷ Se till exempel TCO:s rapport "Svensk a-kassa kvar i strykclass" från april 2010 som visar att till exempel Nederländerna, Norge och Danmark har en bättre arbetslöshetsersättning än Sverige.

²⁸ SO i september 2009. 2008 var det cirka 1 av 3 som arbetar heltid som var berättigade till 80 procent i a-kassa vid arbetslöshet.

Finansminister Anders Borg insåg inte heller effekterna av sin egen politik: "Jag tror att vi höjde a-kasseavgiften mer än vad jag skulle ha gjort i dag. Höjningen hade större effekter på medlemskapet i a-kassan än vad jag skulle ha trott." ²⁹

Regeringen har flera gånger ändrat i bestämmelserna för hur mycket a-kassorna ska betala in till staten för varje medlem. Den senaste förändringen är en sänkning av det så kallade finansieringsbidraget med 50 kr/medlem. Denna förändring har regeringen marknadsfört som ett sätt att få fler tillbaka till a-kassan eftersom det nu blir billigare. Verkligheten ser annorlunda ut. Eftersom regeringen har bestämt att arbetslösheten bland medlemmarna i en kassa ska påverka avgiften så räcker sänkningen av finansieringsbidraget med 50 kronor inte långt. I realiteten har endast 4 av 32 kassor sänkt avgiften med 50 kr eller mer.³⁰

Diagram: Medlemsutveckling i arbetslöshetsförsäkringen sedan 2006

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF), 'Arbetslöshetskassornas medlemsutveckling'

²⁹ Anders Borg i Rakt på sak med KG Bergström, 20081209.

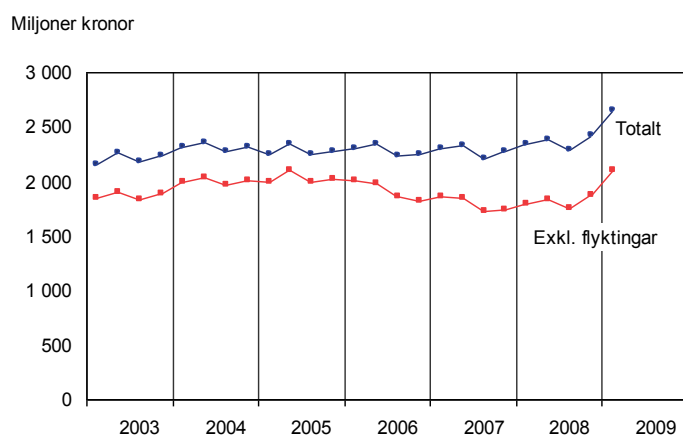
³⁰ TCO-rapport aug 2009 "Sänkningen av a-kasseavgifterna - Hur gick det?".

Samtidigt ser vi att den fackliga anslutningsgraden sjunker. Mellan 2006 och 2009 sjönk den särskilt mycket till följd av förändringarna i a-kassan med 7 procentenheter till 71 procent. Så låg har inte anslutningsgraden varit sedan 70-talet.³¹

5.2 Fler tvingas att söka socialbidrag

En annan effekt av förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen är att fler hushåll behöver ansöka om socialbidrag (ekonomiskt bistånd) för att klara sin försörjning. Kostnaderna ökar nu kraftigt i kommunerna.³² Under första kvartalet 2010 betalades 2 380 miljoner kronor ut i socialbidrag, exklusive introduktionsersättning. Det är en ökning med 12 procent jämfört med motsvarande kvartal 2009.³³

Diagram: Utbetalt ekonomiskt bistånd och introduktionsersättning kvartalsvis, miljoner kronor i fasta priser 2003-2009

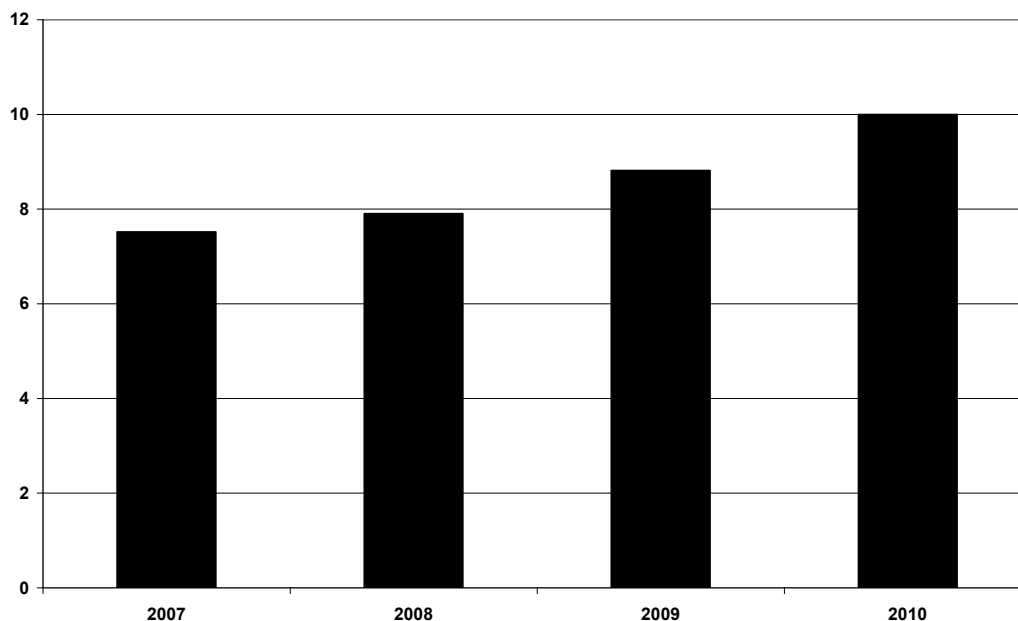
Enligt regeringens bedömning kommer ökningen av socialbidragen att fortsätta. Av budgetpropositionen för 2010 framgår att det regeringen tror att socialbidragen ökar från 7,5 till 10 miljarder kronor mellan 2007 och 2010. Det är en ökning med 33 procent på tre år.

³¹ LO-rapport: Facklig anslutning 1999 - 2009

³² Socialstyrelsen 090609: Ekonomiskt bistånd kvartal 1, år 2009. Läns- och kommunvis redovisning av utbetalt ekonomiskt bistånd.

³³ Under första kvartalet 2009 betalades 2 647 miljoner kronor ut i socialbidrag, inklusive introduktionsersättning. Till flyktingar har under det första kvartalet 2009 betalats ut 544 miljoner kronor i ekonomiskt bistånd och introduktionsersättning, vilket är oförändrat jämfört med motsvarande kvartal år 2008.

Diagram: Ökning av utbetalningar av socialbidrag

Socialbidrag, exkl. introduktionsersättning, miljard kronor enligt prognoser i 2010 års budgetproposition, Källa:BP2010, samt egna beräkningar.

5.3 "Utanförskapet"

År 2006 konstruerade Moderaterna begreppet "utanförskap", och de borgerliga partierna talade ofta om det i valrörelsen. Det gör de inte längre. Nedanstående tabell visar varför. Om man tar antalet människor i arbetsför ålder, och drar ifrån hur många som är sysselsatta och hur många som studerar utan att söka arbete, så får man Moderaternas mått på utanförskap. Enligt den definitionen så befann sig 1 044 000 individer i utanförskap år 2006, eller 17,9 procent av antalet människor i arbetsför ålder.³⁴ I valrörelsen lovade de att minska detta utanförskap.

Enligt beräkningar från Riksdagens Utredningstjänst, som bygger på regeringens egna prognoser, så kommer utanförskapet att uppgå till 1 311 000 individer. Det betyder att utanförskapet under den borgerliga regeringen kommer att öka från 17,9 till 22,0 procent, vilket motsvarar cirka 270 000 personer.

³⁴ Begreppet utanförskap definierades i Ekonomisk Debatt nummer 1, 2006. "Mått som speglar utanförskapet på arbetsmarknaden behövs i debatten", Eva Uddén Sonnegård. Hon blev senare statssekreterare hos arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin. Utöver öppet arbetslösa och sjukskrivna tog Moderaterna också med bland annat hemarbetande, värnpliktiga, avtalspensionärer, studenter sommartid och människor som vistas utomlands i sitt utanförskapsbegrepp.

Tabell: Utanförskapet, mätt som "bred arbetslöshet"

	2006	2007	2008	2009	2010
Befolkning 16-64 år	5 825,6	5 875,5	5 923,1	5 954,1	5 959,3
Sysselsatta 16-64 år	4 340,6	4 444,5	4 484,1	4 349,6	4 206,0
Studera som inte söker arb.	440,3	434,8	441,7	441,7	441,7
Bred arbetslöshet, andel	17,9	17,0	16,8	19,5	22,0

Källa: Riksdagens utredningstjänst, Dnr: 2009:593

5.4 Från aktiva insatser till passivitet

Regeringen har lagt om arbetsmarknadspolitiken, från aktiva till passiva åtgärder. Den största skillnaden mot tidigare är att de arbetssökandes möjligheter att få arbetsmarknadsutbildning och praktik har minskat samtidigt som antalet arbetslösa har ökat kraftigt.

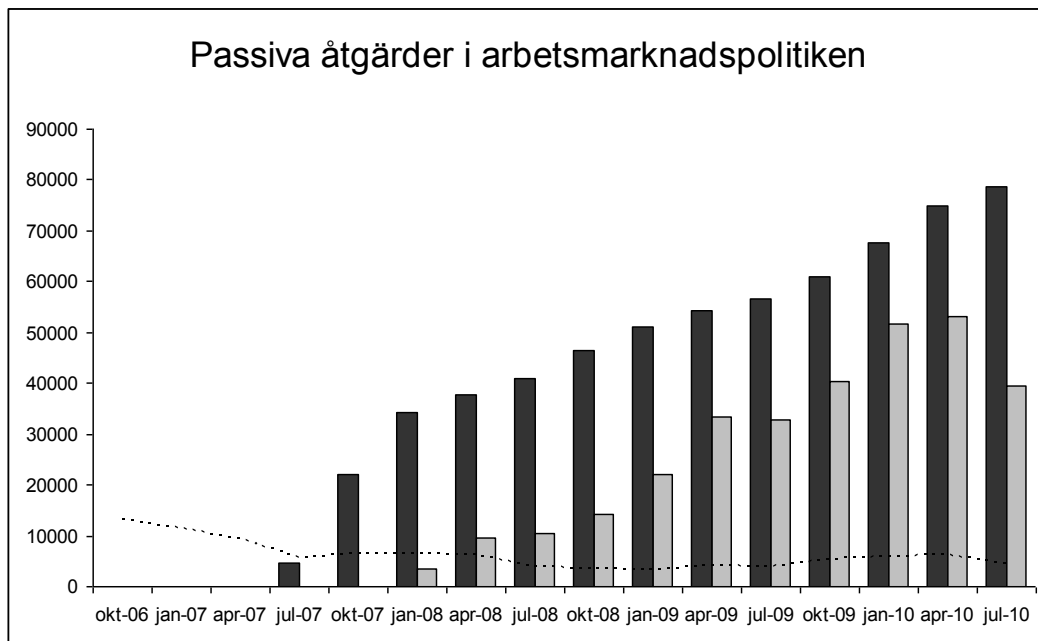
Jämfört med våren 2006 har antalet platser i den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen skurits ner med cirka hälften. Det är anmärkningsvärt lågt givet arbetsmarknadsläget. Detta har skett trots att utvärderingar visar att den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen ger den enskilde mycket goda chanser att etablera sig på arbetsmarknaden.³⁵ Särskilt goda resultat har den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen för personer med låg utbildning och personer som är födda utanför Norden.

Den så kallade Jobb- och utvecklingsgarantin (JUG), som skapades den 1 juli 2007, har expanderat kraftigt. I dagsläget är över 79 000 långtidsarbetslösa placerade i denna åtgärd. I december år 2007 instiftades även jobbgarantin för ungdomar. Idag är cirka 40 000 långtidsarbetslösa unga placerade i denna åtgärd.. Regeringen räknar dessa åtgärder som aktiva. Men majoriteten av deltagarna är passiva. Endast 1 av 5 får ett aktivt stöd, t ex praktik eller utbildning, i dessa garantier. Endast 1 av 10 ungdomar får ett aktivt stöd i den så kallade jobbgarantin för unga. 25 procent av deltagarna i garantierna har ingen registrerad aktivitet alls.³⁶

³⁵ Se till exempel Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU); de Luna, Xavier, Anders Forslund och Linus Liljebäck, Effekter av yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning för perioden 2002-2004, IFAU Rapport 2008:1.

³⁶ Arbetsförmedlingens statistik juni 2010

Diagram: Passiva åtgärder i arbetsmarknadspolitiken

De mörka staplarna återger antalet platser i den passiva åtgärden 'Jobb- och Utvecklingsgarantin'. De ljusa staplarna återger antalet platser i den passiva åtgärden 'Jobbgarantin för unga'. Den streckade linjen återger, som en referens, antalet platser i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

6 Utbildningspolitik på villovägar

Efter nästan fyra år med högerpolitik:

- ökar storleken på barngrupperna i förskolan.
- finansieras vårdnadsbidraget av pengar från barnomsorgen, och kan bli både en kvinnofälla och sortera barn redan från förskoleålder.
- minskar andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program.
- har antalet lärare i grundskolan minskat med drygt 3 000 (omräknat till heltid), oavsett huvudman, enbart det senaste läsåret.
- har antalet platser i Komvux skurits ner med 42 000, eller ca 30 procent.
- minskar övergången till högskolan

6.1 Större barngrupper och färre pedagoger i förskolan

En väl fungerande barnomsorg är en viktig förutsättning för Sveriges tillväxt och konkurrenskraft, både genom att den upprätthåller möjligheten att förvärvsarbeta och för att förskolan är det första steget för det livslånga lärandet. Under det borgerliga regeringsinnehavet har satsningen på mer personal i förskolan emellertid avbrutits.³⁷ Det har resulterat i att antalet barn per anställd ökar, från 5,1 barn per anställd 2006 till 5,4 barn 2009.³⁸ Barngrupperna blir nu större, vilket sannolikt försämrar kvaliteten.

En del kommuner har infört vårdnadsbidraget på 3 000 kr per månad och barn. Ofta tas pengarna från barnomsorgsbudgeten och flera förskolor har tvingats lägga ner på grund av bidraget.³⁹ I Stockholmsområdet har flera uppföljningar gjorts,⁴⁰ och de pekar tydligt i den riktning man kunnat befara: familjer i utsatta områden och familjer med utländsk bakgrund är överrepresenterade när det gäller att ta sina barn ur förskolan. Ibland har man helt enkelt inte råd att avstå. Vårdnadsbidraget kan komma att försena svenskinläring för barn med annat modersmål och försvåra integrationen. Samma sak har Skolverket kunnat påvisa när de studerat den norska och finska motsvarigheten till det svenska systemet för vårdnadsbidrag. Bidraget har också en långsiktig negativ påverkan på kvinnors sysselsättning. Skolverket konstaterade att Sverige riskerar att få en social snedrekrytering till förskolan i de kommuner där bidraget införs.⁴¹

³⁷ Den förra regeringen hade reserverat 2 miljarder kronor för satsningens sista år 2007. Det togs bort av den borgerliga regeringen.

³⁸ Skolverket

³⁹ Tidningarnas Telegrambyrå 2010-01-05

⁴⁰ Se till exempel SvD 2009-09-05, Kommunalarbetaren 2009-11-10, DN 2010-01-05 och City 2010-02-08.

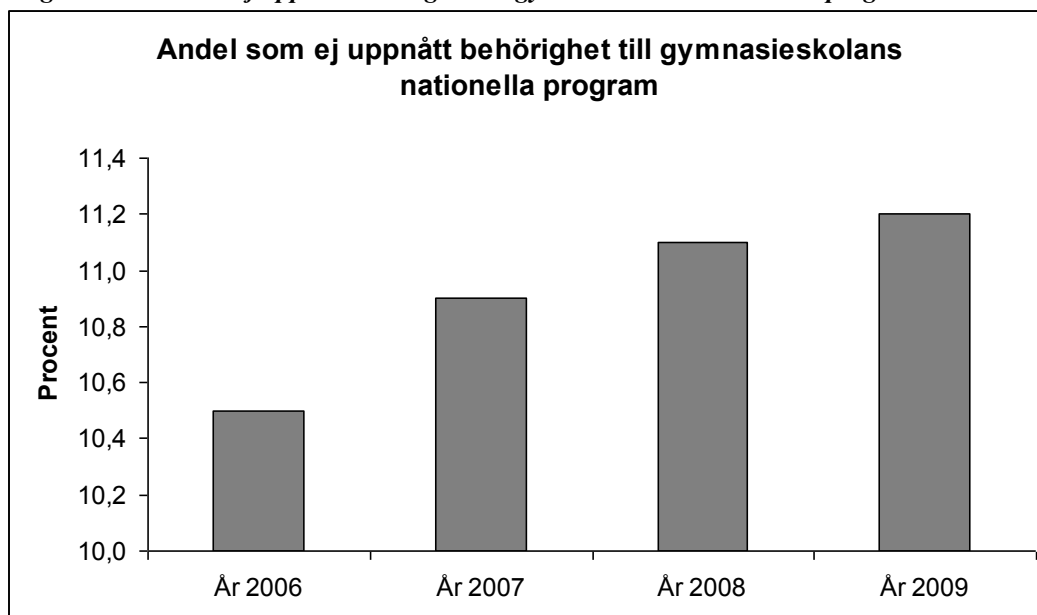
⁴¹ Skolverket 20080121.

6.2 Färre vuxna i skolan

Segregation, sortering och uppdelning av elever bär en stor del av skulden för att svenska elevers kunskapsresultat sjunker. Flera av regeringspartiernas beslut innebär ökad sortering, och riskerar därmed att tydligt stärka den negativa utvecklingen: betygslänkande skriftliga omdömen tillåts från första klass, istället för att närhetsprincipen ska gälla ska skolor få anta elever genom skriftliga prov från årskurs 4.⁴² Högskoleverket varnar för att elevernas språkval i årskurs 5 kommer att avgöra om man kommer in på den högskoleutbildning man drömmer om.⁴³

Ett av målen med regeringens skolpolitik är att fler ska nå kunskapsmålen i grundskolan. Trots det går utvecklingen åt fel håll, andelen elever som når kunskapskraven för att kunna gå vidare till gymnasiet minskar. Antalet lärare har minskat med motsvarande 3 000 helårstjänster, oavsett huvudman, enbart det senaste läsåret. Det skulle kunna förklaras med att antalet elever i grundskolan har sjunkit. Men enligt Skolverkets statistik⁴⁴ har lärartätheten sjunkit mellan 2006 och 2009. När Lärarförbundet undersökte varför skolorna varslar lärare svarar de flesta att det beror på den ekonomiska situationen.

Diagram: Andel som ej uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program

Källa: Skolverket

⁴² Regeringens hemsida samt regeringens proposition 2009/10:165

⁴³ Aftonbladet debatt 2010-02-25

⁴⁴ Skolverkets databas för jämförelsetal, mätningen gjord 15 oktober varje år.

6.3 Återvändsgränder i gymnasieskolan

De borgerliga har beslutat om förändringar av gymnasieskolan som innebär att skillnaderna mellan studie- och yrkesförberedande program ökar. Antalet timmar i kärnämnen minskar för de yrkesförberedande programmen⁴⁵, vilket kommer att göra dessa elever sämre förberedda för ett långt och föränderligt yrkesliv. Yrkesförberedande program ska inte heller ge grundläggande behörighet till högskolan. 30-40 000 elever per år får högskolebehörighet från dessa program, ibland en högre andel av eleverna än på studieförberedande program, och på vissa yrkesförberedande program går 20-30% vidare till högskola idag.⁴⁶ Förändringarna kommer att öka den sociala snedrekryteringen till högskolan, och det finns en stor risk att rörligheten på arbetsmarknaden minskar.

6.4 Komvux – färre platser och orättvisare fördelning

Trots att både arbetslösheten och avgångskullarna på gymnasiet ökat kraftigt de senaste åren har 20 000 platser skurits bort från Komvux mellan 2006 och 2009.⁴⁷ Regeringen har enligt egna uppgifter hittills skurit ner anslagen till komvux med över en miljard kronor för mandatperioden. Trots tillskott under 2010 kommer det alltså att finnas färre platser än 2006.⁴⁸ Regeringens påståande⁴⁹ om att komvux byggs ut och skärs ner beroende på konjunkturen har alltså inte gällt under borgerligt maktinnehav.

Man har också avskaffat den tidigare ordningen att låta kommunernas arbetslöshet och utbildningsnivå påverka hur stort stöd till komvux dessa får. Istället fördelas medel numera mer strikt efter befolkningens mängd. Detta har inneburit en omfördelning från fattigare kommuner till rikare.⁵⁰

⁴⁵ Nästan hälften av alla elever går dessa program.

⁴⁶ Skolverket

⁴⁷ Skolverkets statistik

⁴⁸ Beräkningar utifrån Skolverkets statistik över kostnad per plats samt Regeringskansliets uppgifter om anslag till komvux.

⁴⁹ Se till exempel utbildningsminister Jan Björklund i intervju i Aftonbladets/Svenska Dagbladets "Korseld".

⁵⁰ Enligt riksdagens utredningstjänst 2007. När nyordningen infördes fick t.ex Pajala som är den kommunen som drabbas hårdast fick en nedskärning på 60 procent. Andra kommuner som drabbas hårt är Söderhamn (-57 %), Malmö (-56 %) och Landskrona (-55 %). Totalt var det 65 kommuner där över 40 % av de statliga medlen till komvuxplatser försvann. Samtidigt fick rikare kommuner som bl.a. Täby, Lidingö och Vaxholm ökade anslag i och med att pengarna kommer att delas ut i det generella bidraget till kommunerna.

6.5 Svårare att läsa in högskolebehörighet, och ökad social snedrekrytering

Andelen ungdomar som läser vidare på högskolan minskar.⁵¹ Detta, kombinerat med nedskärningar av komvux, att avgångsklasserna från gymnasiet ökat med ungefär en femtedel samtidigt som antalet högskoleplatser i stort sett är oförändrat⁵², att olika stöd för studier tagits bort och att reglerna för antagning till högskolan ändrats, kommer att leda till att den sociala snedrekryteringen ökar. Den borgerliga regeringen tog bort rekryteringsbidraget, en nedskärning på 1,7 miljarder kronor, som under 2006 gav 16 000 vuxna med kort utbildning eller funktionshinder ekonomiska möjligheter att ta extra tid för att klara studier. Syftet med rekryteringsbidraget var att underlätta för dem som annars troligen inte skulle kunna studera. Även bidraget till fackliga organisationer, handikapporganisationer och branschorganisationer för uppsökande verksamhet till vuxenstudier har avskaffats.

Regeringen försvårar för dem som saknar akademisk bakgrund att läsa vidare. Den s.k. 25:4-regeln, som gav 25-åringar med fyra års arbetslivserfarenhet grundläggande behörighet till högskolan, är borttagen. Bara under 2009 antogs 8 000 studenter med denna regel. Den som läser in behörighet till högskolan via komvux - något 11 000 av de studenter som antogs VT 2009 har gjort –hamnar i en sämre antagningskvot till högskolan, och möjligheten att läsa upp betyg på komvux tas bort.

⁵¹ Högskoleverket

⁵² SCB och Högskoleverket.

7 En kulturpolitik utan engagemang

Efter nästa fyra år med högerpolitik:

- uteblev Barnkulturåret som skulle ha ägt rum 2007
- har det statliga stödet till En bok för alla avskaffats.
- har entréavgifterna på de statliga museerna återinförts
- har de kulturellt yrkesverksamma fått försämrade a-kassevillkor jämfört med andra grupper
- hotas kulturtidskrifterna genom att alliansen snävar in definitionen av vilka tidskrifter som kan få stöd
- avvecklas inkomstgarantier för konstnärer
- ändras de kulturpolitiska målen utan blocköverskridande konsensus, bl.a. tas målet om att motverka kommersialismens negativa verkningar bort
- läggs Rikskonserter ner utan att man först har utrett konsekvenserna, den nya ”musikplattformen” får ett oklart uppdrag

Alliansens kulturpolitik har präglats av ointresse och bristande engagemang. En stor del av mandatperioden har tiden tagits upp för utredningar. Den största kulturpolitiska reformen är enligt den moderata kulturministern sänkta skatter.

7.1 En bok för alla

”En bok för alla” läsfrämjande verksamhet har pågått i nästan 30 år. De har gett ut litteratur som andra förlag inte ansett kommersiellt lönsam. En bok för alla har bedrivit läsfrämjande arbete för att öka läsandet speciellt bland läsovana grupper, och att främja bra litteratur. Statens stöd drogs in vid utgången av år 2007.

7.2 Entréavgifterna på de statliga museerna

När entréavgifterna till museerna återinfördes minskades besöken radikalt. Museernas egna undersökningar visar dessutom att de som främst föll bort var besökare som annars inte besöker museer. Den borgerliga kulturpolitiken har på detta sätt minskat tillgängligheten till vårt gemensamma kulturarv.

7.3 Public service

Regeringens public service-proposition innehöll flera förslag som syftar till att begränsa public service frihet och politisera styrningen, till exempel föreslog de en förkortning av

tillståndsperiodens längd. Regeringen föreslog också kraftiga inskränkningar i Sveriges Televisions möjligheter att sända sponsrade program. Det kan få till följd att program av stort allmänintresse som t.ex. stora sportevenemang och Melodifestivalen inte skulle kunna sändas i public service. Regeringen föreslog också att public service-bolagens styrelser ska tillsättas på ett sätt som ökar maktkoncentrationen och statsmakternas inflytande över public service.

7.4 Presstödet

Sommaren 2006 beslutade riksdagen att höja presstödet. I samband med att EU skulle godkänna utökningen ville EU-kommissionen utreda om stödet var ett otillåtet statsstöd. Den borgerliga regeringen försvarade inte presstödet utan föreslog istället försämringar. Efter ett drygt år bytte regeringen fot och försvarade presstödet. EU har nu gjort ett av regeringens försämringsförslag till sitt eget.

7.5 De kulturellt yrkesverksamma

Kulturellt yrkesverksamma jobbar ofta heltid, fast i kortare perioder. När de är arbetslösa så slås perioderna av heltidsjobb ut som deltid. Därför slår de nya reglerna om deltidsarbetslöshet särskilt hårt mot kulturarbetare. Skillnaden mot andra ”deltidsbranscher” är att man inte kan ha rationella scheman, till exempel från måndag till fredag heltid, utan det kan bli två timmar tisdag, hela torsdagen och halva söndagen. Beräkningsgrunderna är nu på 12 månader, tidigare var det 6 månader. I kulturbranschen kan det vara långa heltidsarbetslöshetsperioder vilket gör att ersättningen blir låg. Avgifterna i det kulturellt yrkesverksammas a-kassa är bland de högsta, t.ex. 430 kr/månaden i De teaterverksammas a-kassa.

7.6 Stödet till kulturtidskrifterna

Vi yrkade avslag på att förändra det statliga stödet till kulturtidsskrifter som innebär en insvävning av kulturtidskriftsbegreppet. Enligt regeringen ska en kulturtidskrift innehålla ”kulturell debatt samt analys och presentation inom de skilda konstarnas områden”. Vi motsätter oss att regeringen ska bestämma vad som ska skrivas i kulturtidskrifter. Om detta blir verklighet stryker regeringen den fria kultur- och samhällsdebatten. Vi behöver mer debatt idag, inte mindre.

7.7 Ändrat de kulturpolitiska målen

1996 antogs kulturpolitiska mål av en enhällig riksdag. Den kulturutredning som hade föregått var parlamentariskt sammansatt liksom den som föregick 1974 års kulturpolitiska beslut. Vi anser det ytterst beklagligt och ett negativt brott i en konsensustradition att den borgerliga regeringen valde att inte göra en parlamentarisk utredning och istället valde att ensidigt bestämma själva. Vi anser att målen från 1996 fortfarande har bärighet. Målet om kommersialismens negativa verkningar är i högsta grad relevant. Ingen kan anse att vi har mindre kommersialism idag än för 15 år sedan.

Vi anser att målen har haft en stor betydelse för en gemensam syn på kulturen och kulturpolitiken i vårt land. De har tjänat ett pedagogiskt syfte. På alla nivåer; stat, region och kommun har man inom politiska nämnder, och styrelser för institutioner, brutit ner dessa mål och tolkat vad de betytt för den egna verksamheten. Det har varit en enhetsskapande och sammanhållande kraft.

7.8 Inkomstgarantier för konstnärer

Regeringen har avskaffat statliga inkomstgarantier för konstnärer. Inkomstgarantin gavs till kulturellt yrkesverksamma som utfört konstnärligt arbete ytterst framgångsrikt och över lång tid. Syftet var att kulturskapare skulle få ekonomiskt utrymme att ägna sig åt sin konstnärliga verksamhet. Statlig inkomstgaranti avräknas till 100 procent mot inkomst. Eftersom stödformen hade funnits en längre tid behövde den ses över, men inte direkt tas bort som regeringen gjorde.

8 Minskade miljöambitioner

Efter fyra år med högerpolitik:

- är miljömålen hotade.
- är ambitionerna på klimatområdet låga vilket också innebär att Sverige inte längre är en stark och trovärdig röst internationellt.
- är klimatinvesteringsprogrammet borta
- har planer på ny kärnkraft prioriterats framför den förnybara energin.
- har anslagen till den biologiska mångfalden skurits ned.
- har anslagen för skyddsvärda skogar skurits ned.
- har det statliga miljöstödet till ekologisk odling sänkts.⁵³
- har arbetet mot farliga kemikalier avstannat och det tidigare förbudet mot flamskyddsmedlet dekaBDE har tagits bort.⁵⁴
- har arbetet för att skydda havsmiljön försenats
- har strandskyddet försvagats.
- har Djurskyddsmyndigheten lagts ned och djurskyddet urholkats.
- har miljöhänsynen som konsumentpolitiskt mål avskaffats.
- kommer skatten på handelsgödsel att skrotas.

Regeringen har gått fram hårt inom miljöområdet och föreslagit eller genomfört en lång rad försämringar på många områden, samtidigt som man har alltför låga ambitioner på områden där man tvingats till handling, till exempel på klimatområdet. Många frågor har begravts i utredningar och mycket få konkreta reformer som varit bra för miljön har genomförts. Regeringen har generellt dragit ner pengarna till miljömyndigheterna. Detta gör att dessa har svårare att få genomslag för beslutade åtgärder. Det innebär också att de har mindre möjligheter att påverka miljöpolitiken på EU-nivå.

Vad som kännetecknar denna mandatperiod är att betydande försämringar även har skett inom miljöpolitikens kärna, dvs. de frågor som Miljödepartementet ansvarar för⁵⁵.

Miljömålsarbetet, miljöbalken, rovdjurspolitiken, naturskyddet och strandskyddet är viktiga exempel. Detta är unikt åtminstone sett i ett 25-års perspektiv.

Under mandatperioden har flera principiella ståndpunktsförändringar skett inom klimat- och energiområdet som är negativa ur miljösynpunkt, och agerandet inom EU i klimatpolitiken har inte varit konsekvent. Försämringarna inom naturvårdsområdet har

⁵³ BP08.

⁵⁴ Den borgerliga regeringen upphävde våren 2008 det svenska förbudet mot dekaBDE. Motiveringen var att förbudet mot flamskyddsmedlet riskerar att fällas i EG-domstolen. I så fall försvåras möjligheterna, enligt regeringen, för en heltäckande reglering av dekaBDE på EU-nivå. Man ger upp innan frågan ens har prövats i Bryssel och Luxemburg. Detta trots att EG-domstolen har gett Sverige rätt i liknande fall. I juli 2006 fick Sverige rätt att behålla förbudet sedan 1983 mot växtskyddsmedlet parakvat.

⁵⁵ Göran Enander, tidigare Generaldirektör på Skogsstyrelsen och havsmiljöutredare, granskade på vårt uppdrag den borgerliga miljöpolitiken 2006-2010. För mer information, se hans rapport i sin helhet på www.rodgron.se/granskning.

varit mest markanta. Slående är att markägarintresset generellt har tillgodosetts, medan det allmänna intresset försvagats eller, som nestorn i mark- och miljö rätt, f d justitierådet Bertil Bengtsson uttrycker det: ”en ständig strävan hos regeringen att stärka markäganderätten”.

8.1. Miljöskatter tas bort

- Slopade skatt på förbränning av hushållsavfall ger ökade utsläpp av växthusgaser genom att incitamentet att återvinna t.ex. plast och papper minskar och att förutsättningarna för biogasproduktion minskar
- Fordonsskatten för tunga lastbilar och tunga bussar sänks till EU:s minimiskattnivåer fr.o.m. 1 januari 2011. Regeringen har också lagt ett förslag som innebär att incitamentet att välja en bränslesnål bil försvagas i vissa segment (100 till 120 gram CO₂ per km).

8.2 Miljömålsarbetet har tappat fart

Miljömålssystemet – motorn i det svenska miljöarbetet – har tappat status och tempo på myndigheterna och hos andra aktörer. Miljömålsrådet lämnade sin senaste utvärdering våren 2008 under namnet Nu är det bråttom. Utvärderingen innehöll förslag till nya delmål och ett omfattande åtgärds paket med kostnadsberäkningar. Regeringen beslöt under sommaren 2008 att avbryta det inledda arbetet med nästa miljömålsproposition för att i stället se över miljömålssystemet.

Regeringens försenade miljömålsproposition saknade nästan helt uppdaterade etappmål och strategier och åtgärder för att nå dem. I stället infördes en förändrad bedömningsgrund för miljö kvalitetsmålen som signalerar en ambitionssänkning och öppnar för betydande tolkningssvårigheter.

Miljömålsrådets uppdrag att regelbundet föreslå nya åtgärder för att nå målen och dess försvinner, liksom dess informella roll för att generellt höja miljöarbetets status hos olika myndigheter som inte har miljö som primärt mål, t.ex. inom jordbruk-, transport- eller energisektorn.

8.3 Avregleringen leder till sämre miljöskydd

Regeringen har försvagat miljölagstiftningen på ett flertal områden. Avregleringen, som inte sällan bedrivs utan bedömning av miljökonsekvenserna, är till stor del inriktad på att reducera tillståndsplikten och kraven på utredning för miljöstörande verksamheter.

Regeringen har t.ex. försvagat regelverket kring miljö kvalitetsnormer, som är en viktig del av EUs regelverk för luftkvalitet och vattenkvalitet. Det betyder sämre skydd för stadsluften och för strömmande vattendrag.

Ett antal beslut har flyttats ned på lokal/regional nivå. Exempel på detta är strandskyddsdispenser, vindkraftvetot och delar av skogsskyddet.

8.4 Djurskyddet försvagat

Regeringen slopade Djurskyddsmyndigheten. Merparten av arbetsuppgifter återfördes till Jordbruksverket, men med sänkt anslags- och ambitionsnivå. Ansvaret för djurskyddstillsyn överfördes från kommunerna till länsstyrelserna, samtidigt som möjlighet till avgiftsfinansiering slopades. Anslagen till länsstyrelsernas djurskyddsarbete innebar en sänkning av arbetet med djurskyddstillsyn med över 20 procent. Samtidigt har vi sett tydliga skandaler kring både gris- och minkuppfödningen.

8.5 Försämrade möjligheter för enskilda

Regeringen vill överlåta mer ansvar för miljöpolitiken till enskilda. Samtidigt försvårar man för konsumenter och miljöorganisationer. Miljödimensionen har försvunnit från målet för konsumentpolitiken och medel för Konsumentverkets miljöarbete har minskats kraftigt. Stödet till ideella miljöorganisationer har också minskats.

8.6 Energi

8.6.1. Ingen bortre parentes för kärnkraften

Förbudet mot uppförandet av nya kärnkraftverk tas bort. Tillstånd för nya reaktorer kan ges om de ersätter någon av nuvarande tio reaktorer. Detta försenar och motverkar satsningar på energieffektivisering och förnybar energi. Därutöver leder det till ökad miljöbelastning vid uranbrytning, större avfallsproblem samt risk för olyckor. Till miljöargumenten kan läggas de förväntat mycket höga kostnaderna och risken att nödvändiga investeringar i ny energiproduktion skjuts på framtiden.

8.6.2 Klimatarbetet flyttas utomlands

Regeringens bristande ambitioner på klimatområdet är uppenbara, ända sedan maktillträdet. Först 2009 lyckas man samla sig till en klimat- och energiproposition, faktiskt den enda sammanställningen av konkreta klimatförslag under hela mandatperioden.

Under mandatperioden har en principiell positionsförändring skett så tillvida att utsläppsminskningar som genomförs i andra länder tillgodogörs de svenska åtagandena (vilket Sverige även har drivit i EU). Detta inkluderar s.k. CDM-projekt i utvecklingsländer.

Dessa projekt är tveksamma eftersom investeringarna inte kan relateras till något utsläppsmål då länderna saknar utsläppstak. Det handlar också oftast om billiga åtgärder som i många fall skulle ha genomförts utan stöd utifrån. Det aktuella landet blir i stället hänvisat till att för egen del vidta dyrare åtgärder.

Att en så stor del av regeringens föreslagna utsläppsminskningar ligger utomlands innebär att det svenska utsläppsmålet egentligen inte är högre än 27 % minskade utsläpp mellan 1990 och 2020. Det är långt ifrån vad klimatet kräver och mycket långt ifrån vad som krävs för att Sverige och svenska företag ska gå före i den internationella utvecklingen.

8.6.3 Ökade utsläpp från Vattenfall

Vattenfall har under mandatperioden ökat sitt beroende av kolkraft genom förvärv av det holländska energibolaget Nuon och därmed ökat utsläppen av koldioxid med 18 % till nästan 100 miljoner ton/år. Enligt bolagets hållbarhetsredovisning har utsläppen av koldioxid per producerad enhet dessutom legat i princip stilla under 2000-talet. Regeringen har helt misslyckats att styra Vattenfall mot en koldioxidsnålare verksamhet.

8.6.4 Klimatinvesteringsprogrammet (Klimp) nedlagt

Programmet har enligt utvärderingar lett till mindre utsläpp och ökad lokal aktivitet. Klimpen och det tidigare lokala investeringsprogrammet LIP minskade utsläppen av växthusgaser med över två miljoner ton årligen. Successivt har förbättrades effektiviteten i projekten. En av den nya borgerliga regeringens första åtgärder var ändå att ta bort klimatinvesteringsprogrammet. Programmet ersattes av regeringens betydligt mindre satsning på Hållbara städer som också det upphör helt vid utgången av 2010.

8.6.5 Positivare syn på fossila bränslen

Regeringen öppnade i 2009 års energiproposition för en utbyggnad av infrastrukturen för naturgas i Sverige på kommersiella villkor. Dessutom gav regeringen i november 2009 tillstånd till Nord Streams gasledning i Östersjön.

8.6.6. Ändrade förutsättningar för vindkraften

Genom ändringar i plan- och bygglagen (PBL) förlorade kommunerna möjligheten att styra över vindkraftsutvecklingen i samband med detaljplanering och bygglovsprövning. I stället infördes ett kommunalt veto. Kommunen behöver inte motivera sitt veto. Under mandatperioden har dessutom Skatteverkets uttalande om uttagsbeskattning på vindkraftkooperativ påverkat möjligheten att driva vindkraftkooperativ och därmed också de långsiktiga förutsättningarna för en storskalig vindkraftsutbyggnad i Sverige.

8.7 Hav och vatten

Havsmiljön är vid sidan av klimatpolitiken ett av regeringens två prioriterade områden. Regeringens politik på området har mer karaktäriserats av symbolhandlingar än verkningfulla åtgärder för att förbättra tillståndet i våra havs- och vattenområden. Regeringen har infört ett särskilt havsmiljöanslag (som delvis består av medel som tidigare funnits under andra anslag) och håller på att inrätta en ny havsmiljömyndighet, vilket i sig är positivt.

Regeringen har genomfört vissa konkreta åtgärder, som förbud mot fosfater i vissa användningsområden. Men man har också genomfört konkreta försämringar på havs- och vattenmiljöområdet, som att exempelvis ta bort skatten på handelsgödsel (se nedan).

8.8. Miljögifter

8.8.1 Kemikaliepolitiken nedprioriterad

Området har under mandatperioden varit nedprioriterat. Regeringen har varit passiv när det gäller att utnyttja EU:s kemikaliepolitik Reach. Regeringen upphävde våren 2008 det svenska förbudet mot flamskyddsmedlet dekabromdifenyleter (deka-BDE), som kan ge nervskador. Regeringen upphävde 2007 det tidigare beslutet om totalförbud mot blyammunition som skulle ha trätt i kraft den 1 januari 2008. Anslaget till sanering av förorenad mark har sammantaget minskat under mandatperioden.

8.9 Jordbruk

8.9.1. Skatten på handelsgödsel slopades

Handelsgödselskatten har varit 1,80 kronor för varje helt kg kväve och 30 kronor för varje helt gram kadmium i gödselmedlet. Skatten infördes för att minska spridningen av kväve, fosfor och kadmium och därmed användningen av handelsgödsel. Den inbetalade skatten på handelsgödsel har sedan återförts till näringen för åtgärder som främjar en hållbar utveckling av jordbruket.

Flera tunga remissinstanser pekade på att ett lägre pris leder till ökad användning av gödselmedel och att förslaget medför att de förbättringar av övergödningen som uppnås genom till exempel fånggrödor i jordbruket delvis försvinner.

8.9.2 Minskat stöd till ekologisk produktion

Anslagen för att stödja ekologisk produktion och konsumtion har minskat under mandatperioden. Villkoren för miljöstödet inom Landsbygdsprogrammet har försämrats. Bl. a har den slopade ersättningen till areal som odlas med vall medfört avhopp. Stödarealen för ekologisk produktion inom miljöersättningen har minskat från 547 000 ha 2006 – till 425 000 ha 2009. Den totala utbetalningen har sjunkit från 587 miljoner 2006 – till ca 480 miljoner 2009. Stödet för kompetensutveckling till ekologisk produktion har minskat.

8.9.3 GMO

Sverige har under mandatperioden vid flera tillfällen röstat för kommissionens förslag om att tillåta användning av genmodifierade organismer inom jordbruket. Man har då inte tagit tillräcklig hänsyn till spridningsrisker, andra långsiktiga effekter i naturen, och konsekvenser för ökad koncentration i delar av jordbrukssektorn. Regeringen har dessutom röstat för att andra EU-länder ska tvingas acceptera genmodifierade grödor.

8.10. Skog och biologisk mångfald

8.10.1 Starkare produktionsfokus i skogen

Regeringen har tagit bort formuleringen ”Skogsstyrelsens grundläggande uppgift är att göra avvägningen mellan de två jämställda skogspolitiska målen, produktionsmålet och miljömålet” som mål för Skogsstyrelsen. Det övergripande målet för Sveaskog har ändrats på liknande sätt. 2008 års skogsproposition öppnar för en mängd

produktionsåtgärder som innebär betydande påverkan för människa och miljö såsom intensivskogsodling, användning av främmande trädslag, dikning och stubbrytning.

Skogsstyrelsen har på regeringens uppdrag utvecklat och anpassat sin rådgivning och information i syfte att öka skogsbrukets aktörers kunskaper om metoder för att öka tillväxten i skogen. Särskilda medel har utgått till detta. Samtidigt har det särskilda anslaget för utveckling av kalhyggesfritt skogsbruk tagits bort.

8.10.2 Naturvårdsanslagen har sänkts

Anslaget för biologisk mångfald har sänkts med ca 10 % under mandatperioden. Detta anslag används för en mängd ändamål såsom ersättning till markägare för skyddade områden, administration kopplat till skyddsarbetet, vård och förvaltning av natur, viltförvaltning etc.

Minskningen av tillgängliga medel för att köpa in mark eller kompensera markägare med intrångsersättning är väsentligt större än nedskärningarna av det totala anslaget. Denna anslagspost har minskat från ca 900 miljoner 2006 – till knappt 600 miljoner 2010. Detta har skett samtidigt som markpriserna stigit mycket kraftigt och förändringar i expropriationslagen från den 1 augusti 2010, vilket i praktiken medför en ytterligare sänkning av anslaget med 20 %. Regeringens användning av Sveaskogs mark som bytesmark har gör att anslagen sänks med ytterligare 200 miljoner kronor per år de närmaste 10 åren.

8.10.3 Sämre skogsskydd

Regeringen har uttalat att naturvårdsavtalen bör bli mer flexibla (läs kortare). Det innebär en försämring i relation till de uppsatta miljö kvalitetsmålen om långsiktigt skydd av naturmiljöer. Den administrativa kostnaden för värdering, förhandling och avtalstecknande blir relativt sett högre med korta avtal.

Skogsägare var enligt skogsvårdslagen tidigare skyldiga att upprätta en skogs- och miljöredovisning som angav hur skogen såg ut och vilka natur- och kultur miljö värden som hade registrerats för brukningsenheten. Regeln har ersatts av en informationsskyldighet från Skogsstyrelsen till skogsägaren. Med ändringen försvinner kravet på en aktiv handling från skogsägarens sida att känna till fastighetens natur- och kultur värden.

Gränsen för svårföryngrad skog har slopats, avverkningstillstånd ersätts med anmälan i stora delar av inre Norrland och på Gotland. Det medför att ett viktigt rådrum för att hinna ta ställning till behovet av att skydda skog tas bort.

8.10.4 EUs internationella skogsarbete motverkas

Regeringen arbetar aktivt för att EU:s lagförslag om stopp för handel med illegalt avverkat timmer, ska mildras väsentligt. I arbetet med hållbarhetskriterier för biobränsle motarbetar regeringen längre gående bindande krav.

8.10.5 Uppluckring av strandskyddet

Regeringen har ändrat i strandskyddsbestämmelserna. I lagtext specificeras vilka faktorer som utgör ”särskilda skäl” i beslut om upphävande av strandskydd och dispens. Beslutet saknar skärpningar av strandskyddet i områden med hårt exploateringsstryck medan de generella undantagen från strandskyddet utökas.

Länsstyrelsen får inte längre möjlighet att utvidga strandskyddsområden genom generella föreskrifter till 300 meter från strandlinjen. Det finns även risk att gamla utvidgade strandskyddsområden upphör efter 2014 då utvidgningar därefter måste ha beslutats enligt den nya bestämmelsen

9 Systemskifte i hälso- och sjukvården

Efter fyra år med högerpolitik:

- har Sverige fått vårdinrättningar med olika väntrum beroende på hur mycket pengar man har på fickan. Gräddfiler i vården är redan ett faktum.
- minskar resursfördelningen av vård till stadsdelar i Stockholm med lägre inkomster genom vårdval Stockholm.
- har två tredjedelar av alla Apotek sålts ut.

9.1 Dubbla väntrum och gräddfiler för de rikaste

Det finns en stor folklig uppslutning i Sverige bakom principen om att vi ska ha en gemensamt finansierad sjukvård som är öppen för alla och ges efter behov. Vilken vård du får ska inte bero på plånbokens tjocklek. Du ska alltid vara tillförsäkrad den bästa vården, vem du än är.

Dessa grundläggande principer undergrävs nu. Under de snart fyra år som den borgerliga regeringen har styrt Sverige har den berett vägen för en hälso- och sjukvård där plånboken styr. Lagen om valfrihetssystem (LOV) innebär att privata utförare har rätt att ge extra tilläggstjänster mot avgift. Risker är uppenbara att det blir en drivkraft till att dra ned på den offentligt finansierade servicen och att det blir plånboken, inte behoven, som avgör. Alla landsting tvingas införa fri etablering för vårdföretag i primärvården. Risker är stora att skattepengar hamnar där det är mest lönsamt för företagen, inte där behoven är störst. Regeringen har dessutom ändrat lagen så att samtliga sjukhus, även universitetssjukhusen, nu kan säljas till privata vinstdrivande företag. Personer som har en privat försäkring kan köpa sig företräde före den som har större medicinska behov.

Moderatledda Stockholms läns landsting har öppnat upp för privata företag att driva privatfinansierad vård i de offentliga sjukhuslokalerna. Ett exempel på detta är nyöppnade Arrhythmia Center som ägs av Global Health Partner AB. Det ligger mitt i det offentligt finansierade Södersjukhuset i Stockholm. För att komma till Arrhythmia Center, som bedriver hjärtsjukvård, går du in genom huvudingången på Södersjukhuset. För att få vård direkt på Arrhythmia Center kan du betala dyrt ur egen ficka eller ha en privat sjukvårdsförsäkring, annars får du ställa dig i kö. Vi har fått offentligt finansierade sjukhus med två väntrum, ett för de rika som kan betala för sig och ett för alla andra.

Några veckor före valet 2006 lovade moderatledaren Fredrik Reinfeldt i en tv-duell med Göran Persson (S) att partiet inte har några planer på att privatisera fler akutsjukhus. Många väljare tog honom på orden och kände sig trygga med att med en moderatleddregering skulle sjukvården inte privatiseras.

I moderatledda Stockholmslandstinget där Filippa Reinfeldt är sjukvårdslandstingsråd har man under mandatperioden inte privatiserat några sjukhus, men att moderaterna är otåliga vittnar nedanstående citat om:

”Vi har varit bakbundna under hela mandatperioden trots att många av oss velat gå vidare med en privatisering av Danderyds sjukhus. Nu finns ett internt tryck som gör att vi inte vill bli låsta i fyra år till, säger Catharina Elmsäter-Svärd, finanslandstingsråd i Stockholms läns landsting” Svenska Dagbladet 2010-07-24

9.2 Driftsformer viktigare än vård efter behov

Den borgerliga riksdagsmajoriteten har genom lagstiftning tvingat alla landsting att införa vårdvals-system i sjukvårdens primärvård.⁵⁶ Fri etablering för vårdföretagen enligt Stockholmsmodellen ska råda, vilket innebär att vårdföretag kan etablera sig där de finner det mest lönsamt istället för där behoven är störst.

Regeringens förslag innebär att de landsting som redan har genomfört vårdvals-system utan fri etableringsrätt för företagen tvingas riva upp sina organisationer. Det gäller bland annat Kalmar, Skåne, Halland, Sörmland och Västra Götaland. I flera landsting hade blocköverskridande modeller tagits fram i enighet. Inget annat landsting hade på egen hand valt Stockholms modell med fri etablering, men blev tvingade att införa detta.

Efter två år med ”Vårdval Stockholm” i bruk ser vi hur systemet fungerar. Ersättningssystemet är starkt kostnadsdrivande, eftersom vårdcentralerna lockas att ta emot i princip friska patienter för att få ekonomin att gå ihop. Resurserna felprioriteras. En artikel i DN i december 2009 ger en bild av situationen.

⁵⁶ Proposition 2008/09:74. Utskottsbetänkande i riksdagen 2008/09:SoU9. Riksdagsprotokoll 2008/09:74 (debatt) och 2008/09:77 (beslut 2009-02-25).

Utdrag ur artikel i DN 2009-12-18:

Vårdcentralen får lika mycket betalt, 484 kronor, för en patient med en förkylning som klaras av på 5-10 minuter som för en patient med en depression, som behöver ett långt samtal. Därmed finns starka ekonomiska incitament att locka till sig många lindrigt sjuka.

- Tidigare sa vi åt folk med snuva att vänta och se om det gick över, i dag säger vi ”Kom hit på en gång”, säger Lennart Stenberg, specialist i allmänmedicin på Capio vårdcentral Ringen.

- Befolkningen vet inte om att vi nu bränner skattepengar helt i onödan.

Han är inte ensam om sin kritik. Många distriktsläkare tycker att systemet premierar kvantitet framför kvalitet.

- Vi tvingas ha korta besök på ”snorjourer” för att ha råd att ta hand om dem som verkligen behöver vår hjälp, säger Gunnar Berglund, vice ordförande i Stockholms läkarförening.

För att få upp antalet besök har de flesta vårdcentraler startat drop in-mottagningar. Det har också blivit vanligare att patienten kallas tillbaka för ett besked om ett normalt blodprov eller en röntgenbild. Samtal som tidigare togs per telefon.

- Vi måste göra så för att få ekonomin att gå ihop, säger Kerstin Henriksson, verksamhetschef på Capio vårdcentral Ringen på Södermalm.

Hon konstaterar också att besöken för svårt sjuka med flera diagnoser ibland får delas upp på fler gånger.

- Tidigare kunde vi sitta en timme med en 80-årig dam med urkalkat skelett, diabetes och högt blodtryck. Nu får vi boka in henne tre gånger. Man kan diskutera om det är rätt att göra så mot äldre människor som har problem att klä av och på sig, och svårt att ta sig hit.

Dessutom leder Vårdval Stockholm till att pengar tas från socialt utsatta områden, och fördelas till rikare områden. Det visar den utvärdering som Karolinska Institutets Folkhälsoakademi har genomfört av Vårdval Stockholm:

”Analysen av fördelningen mellan områden med hög och låg medelinkomst visar att ökningen av vårdutnyttjandet varit större i områden med lägre medelinkomst. Det är läkarbesöken som ökat mest i områden med lägre medelinkomst. Fördelningen av resurser visar emellertid på en motsatt förändring, d.v.s. att resursökningen varit större i områden med hög inkomst i jämförelse med områden med låg inkomst. Motsvarande analyser på mottagningsnivå visar samma resultat, d.v.s. en ökning av vårdutnyttjandet i område med större behov, men samtidigt en relativ ökning av resurser till mottagningar med lägre behov.”⁵⁷

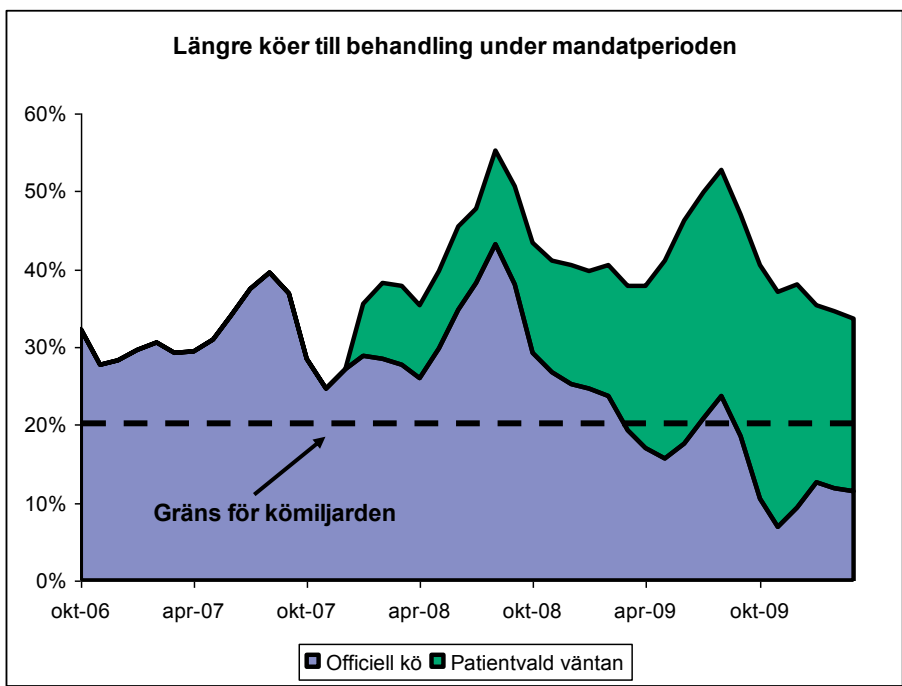
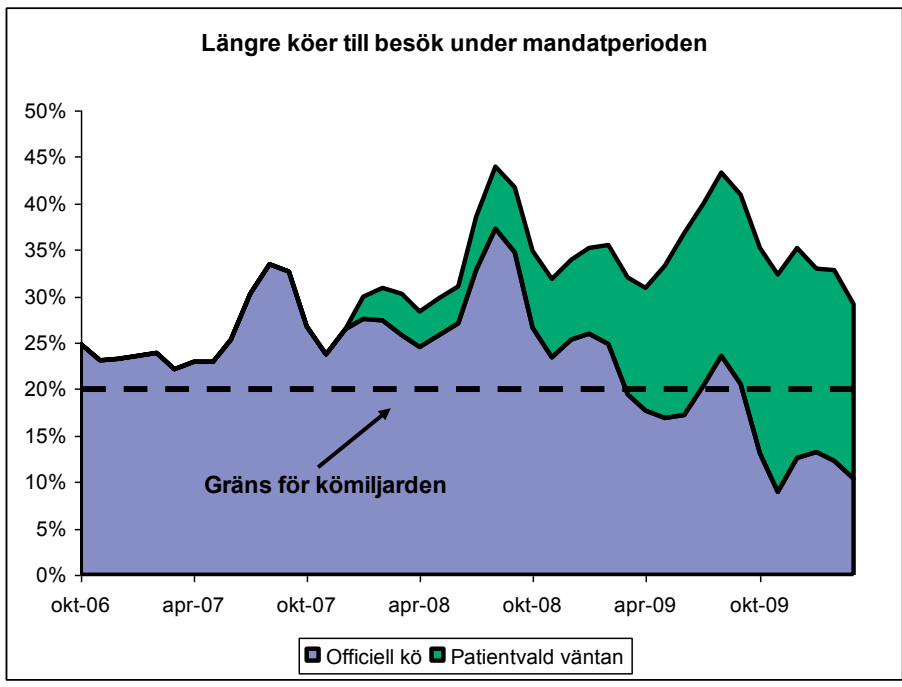
⁵⁷ Karolinska institutets folkhälsoakademi, Uppföljning av vårdval Stockholm år 2008, rapport 2009:6

9.3 Köerna till vård fortfarande långa

Regeringen hävdar att man löst problemet med köerna till vården under den gångna mandatperioden. Det stämmer inte. Sanningen är att regeringen varken har lyckats att få vårdgarantin eller kömiljarden att fungera. Även om det på vissa håll har skett förbättringar i tillgänglighet och personalen har gjort ett bra jobb har inte köerna minskat.

I september 2008 lanserade den borgerliga regeringen den s.k. kömiljarden, som innebär att pengar betalas ut till landsting där mindre än 20 procent tvingas vänta längre tid än vad vårdgarantin utlovar. Regeringens konstruktion av kömiljarden inbjöd dock till fiffel med siffrorna. För att kunna nå regeringens mål hade landstingen rätt att föra över väntande patienter till en annan kö – en kö för patienter som frivilligt väntar längre än vad som anges i vårdgarantin. Av SKL:s officiella statistik framgår hur köerna för besök och behandling har utvecklats sedan den 1 oktober 2006 (se figur 1 och 2). Kön för ”patientvald väntan” har ökat påtagligt sedan lanseringen av kömiljarden. Samtidigt sjunker andelen väntande i den officiella kön.

Trots att sanningen bakom den kreativa bokföringen är mycket tydlig fortsätter regeringen att hävda att köerna har minskat. Regeringen har genom sitt förfarande med reglerna för Kömiljarden betalat ut en miljard kronor på felaktiga grunder baserat på fiffel med köstatistiken. Nu har regeringen insett sitt misstag och reglerna för kömiljarden har ändrats så att alla väntande ska räknas med. April skulle bli den första månaden utan fusk med vårdköerna – alla patienter, inklusive dem i kön med ”patientvald väntan”, skulle räknas i den officiella statistiken. Så blev det tyvärr inte. Det visar sig att sex landsting fått dispens. Bland dessa landsting finns Stockholms läns landsting och Region Skåne, tillsammans står de sex landsting för 46 procent av Sveriges befolkning. Inte förrän den 30 september kommer alla landsting att avkrävas redovisning enligt den nya modellen, dvs. där alla väntande räknas in. Alliansregeringen kan på detta vis mörka vårdköerna till efter valdagen.

10 Ökad otrygghet vid sjukdom och föräldraledighet

Efter fyra år med högerpolitik:

- har taket i den tillfälliga föräldrapenningen sänkts med 2,5 prisbasbelopp. Det gör att färre får ut 80 procent av sin inkomst i ersättning.
- blir många utförsäkrade från den solidariskt finansierade sjukförsäkringen. 30 000 hittills bara i år.
- Betalar sjuka och föräldralediga mer i skatt än de som jobbar

10.1 Försämrade försäkringar

Regeringen har under mandatperioden sänkt skatten på arbetsinkomster men inte på inkomster från socialförsäkringssystemet. Det innebär att den som får sjukpenning, är föräldraledig eller är hemma för vård av sjukt barn får betala mer i skatt än den som arbetar. Försämringarna i sjuk- och föräldraförsäkringen innebär större otrygghet och sämre ekonomi. De mest genomgripande förändringarna är:

- Sänkt tak i den tillfälliga föräldrapenningen från 10 prisbasbelopp till 7,5 prisbasbelopp.⁵⁸ Det sänker ersättningen för dem som tjänar över taket vid till exempel vård av sjukt barn.
- Sänkt tak i sjukförsäkringen från 10 prisbasbelopp till 7,5 prisbasbelopp från och med 1 januari 2007.⁵⁹ Det berör cirka 1,7 miljoner försäkrade, och gör att färre får ut 80 procent av sin inkomst i ersättning om man har otur att bli sjuk och inte kan arbeta.
- Efter 180 dagar har endast den som inte kan utföra något arbete alls på den vanliga arbetsmarknaden rätt till sjukpenning.
- Efter ett år med sjukpenning måste man ansöka om förlängd sjukpenning, som då sänks från 80 till 75 procent.

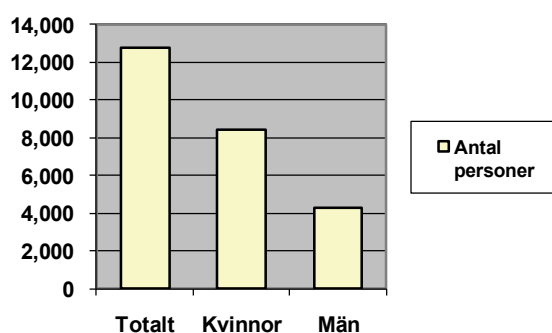
⁵⁸ Regeringens budgetproposition 2006/07:1 Utgiftsområde 10, s.53, Utgiftsområde 12, s.19.

⁵⁹ Regeringens budgetproposition 2006/07:1 Utgiftsområde 10, s. 38. (Berör 1,7 miljoner försäkrade). Omfattar även rehabiliteringspenningen, havandeskapspenning, närståendepenning, smittbärrpenning, arbetsskadesjukpenning, dagpenning enligt det statliga personskadeskyddet och ersättning från Försäkringskassan vid tvist om sjuklön från 10 prisbasbelopp till 7,5 from 1 januari 2007. Regeringens budgetproposition 2006/07:1 Utgiftsområde 10, s. 53.

- Stupstocksregel i sjukpenningen. Regeringen har infört en administrativ tidsgräns för hur länge man får vara sjuk. När man passerar denna gräns utförsäkras man automatiskt ur sjukförsäkringen och tvingas ställa sig sist i kön på arbetsförmedlingen för att få aktivitetsstöd, annars är det försörjningsstöd eller leva på sin eventuella partner som gäller.

10.2 De utförsäkrade

Vid årsskiftet utförsäkrades cirka 15 000 personer och ytterligare ca 25 000 kommer att ha utförsäkrats under resten av 2010. Den utvärdering som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har genomfört visade att efter tre månader har nästan 40 procent av dem som utförsäkrades vid årsskiftet sökt sig tillbaka till sjukförsäkringen. Bara cirka tre procent hade ett arbete utan stöd på den reguljära arbetsmarknaden. Men ingen vet hur många av dem som jobbade deltid redan innan de utförsäkrades. Vi vet inte heller något om deras försörjningsförmåga, det vill säga om de har en inkomst som går att leva på. De allra flesta, nästan åtta av tio, fanns kvar i olika program på arbetsförmedlingen, och står sist i kön för att få ett jobb. De allra flesta som utförsäkrades var kvinnor, som alltså drabbades särskilt hårt.⁶⁰

Av de nästan 13 000 utförsäkrade personer som skrev in sig på Arbetsförmedlingen var 8 456 kvinnor och 4 301 män⁶¹

Trots att förre arbetsmarknadsministern Sven Otto Littorin lovade att ingen skulle få lägre ersättning när man utförsäkrades är sanningen att ungefär hälften fick se sin ersättning sänkt, de flesta med mer än 1 000 kronor per månad.⁶²

⁶⁰ Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, pressmeddelande 27 maj 2010. www.utredarna.nu den 31 maj 2010

⁶¹ Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, Pressmaterial 27 maj 2010

⁶²

http://www.forsakringskassan.se/irj/go/km/docs/fk_publishing/Dokument/Nyheter/2010_03_18_Press/bilaga_beloppsjamforelse_sjp_aktstod_feb.pdf

Hela förändringen av sjukförsäkringen präglas av hafs och slarv. För regeringen var det allt överordnade målet att sänka skatten, och enligt socialförsäkringsminister Cristina Husmark Pehrsson skulle besparingarna på sjuka och utsatta människor användas för att genomföra den förändringen.⁶³ I det läget var det inte viktigt att lyssna på alla dem, inklusive de egna myndigheterna, som kritiserade förändringarna.⁶⁴ Riksrevisionen kritiserar dessutom regeringen för att inte ha gett Försäkringskassan tillräckliga förutsättningar att genomföra förändringarna på ett bra sätt.⁶⁵

10.3. Illustrationer på hur regeringens politik slår för enskilda människor

Regeringens politik drabbar redan utsatta människor mycket hårt. Här är några exempel:

1. William råkade ut för en whiplash-skada med svår huvudvärk som följd. Han arbetar halvtid med att utveckla affärssystem och är sjukskriven på deltid, ett arrangemang som fungerar bra både för William och för hans arbetsgivare, även om arbetsgivaren gärna ser att han går upp till heltid om han bara kunde. Regeringen har bestämt att när man varit sjuk en viss tid kastas man ut ur sjukförsäkringen. William tvingas därför delta i en så kallad arbetslivsintroduktion på arbetsförmedlingen för att han ska få en chans att delta i arbetslivet igen, som regeringen säger. Problemet är bara att William inte på något sätt behöver någon introduktion eller hjälp att söka jobb. Han har redan ett jobb, även om han för närvarande bara orkar jobba halvtid. Han riskerar dessutom att behöva säga upp sig från jobbet för att bli arbetslös. Man har nämligen inte rätt att vara ledig från jobbet för att delta i introduktionen.⁶⁶

2. Tommy är stelopererad i sitt utslitna knä och har en ställning fastskruvad både över och under knäet. Han utförsäkrades trots att Arbetsförmedlingen anser att han är för sjuk för att delta i introduktionsprogrammet.⁶⁷

⁶³ Cristina Husmark Pehrsson, SvD 15 augusti, 2007;

- De nya skärpta riktlinjerna för sjukskrivningar ska bidra till att betala regeringens skattesänkningar.

⁶⁴ Se t ex Försäkringskassans remissvar, Dnr 60580-2007 och 60806-2007, TCO:s remissvar, Dnr 07-0136 och 08-0003

⁶⁵ Riksrevisionen 2010:9 En förändrad sjukskrivningsprocess

⁶⁶ <http://sverigesradio.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?artikel=3267444> 13 (16)

⁶⁷ Uppsala Nya Tidning 2010-05-28

3. En kvinna fick vänta på en nödvändig operation. För att få ett bra resultat menade läkaren att tre månaders sjukskrivning efter operationen var nödvändig men på grund av stupstocken blev kvinnan utförsäkrad.⁶⁸

4. En 60-årig småföretagare drabbades av en reumatisk sjukdom. Han klarar att arbeta så pass mycket att han kan hålla företaget med fyra anställda igång, trots att läkaren flera gånger har sjukskrivit honom på heltid. Nu är han utförsäkrad och förväntas delta i arbetslivsintroduktionen på Arbetsförmedlingen. Då har han ingen möjlighet att orka sköta sitt företag som därför riskerar att få läggas ner. Han konstaterar att han gick ut från Försäkringskassan med en kronisk reumatisk sjukdom och in till Arbetsförmedlingen som frisk och frågar sig om det är ett mirakel – eller frukten av hänsynslösa politiska beslut?⁶⁹

5. Marianne arbetar efter en lång kamp mot cancer deltid och är sjukskriven övrig tid. Hon riskerade att bli utförsäkrad och har fått förslaget att hon ska säga upp sig från sitt arbete som professor för att i stället arbeta heltid på Samhall.⁷⁰

Redan i sin första regeringsförklaring konstaterade regeringen att det fanns behov av att reformera delar av socialförsäkringssystemet och att man därför skulle tillsätta en utredning för att förbereda en sådan reform⁷¹. Istället för att genomföra löftet satte regeringen igång att göra genomgripande förändringar i sjukförsäkringen. Man lyssnade inte på någon, inte ens de egna myndigheterna. Rapporterna om alla de problem som uppstod har duggat tätt och människor har drabbats mycket hårt. Först nu, när regeringen redan har genomfört stora förändringar, tillsätts utredningen.

⁶⁸ Länstidningen 2010-02-11

⁶⁹ Hallandsposten 2010-02-09

⁷⁰ Västerbottenkuriren 2009-12-16

⁷¹ Regeringsförklaringen den 6 oktober 2006

11 Allt fler barn tvingas växa upp i fattigdom

Efter fyra år med högerpolitik:

- beräknas barnfattigdomen öka med 50 procent till 2010
- lever vart sjunde barn i fattigdom

Under mandatperioden beräknas barnfattigdomen öka med närmare 50 procent. Även om kyrkornas soppkök också märker av den ökande barnfattigdomen handlar det om mer än att få mat på bordet. Barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer har svårare att bjuda hem sina kompisar, eftersom de inte har råd att bjuda på mellanmål. När kompisarna kastar sig på sina cyklar för att åka runt kvarteret kan de här barnen inte följa med. En egen cykel ligger långt utom räckhåll för familjen. Efter sommarlovet, när uppsatserna om sommaren ska skrivas, har barnen mycket lite att berätta. Lagom till skolresan blir barnen sjuka, det finns inte 100 kronor att skicka med till matsäck. Alldeles för många barn går till skolan varenda dag utan att se ordentligt. Deras föräldrar har nämligen inte råd att köpa nya glasögon.

11.1 Politiken bär ansvaret

Värst drabbade är barn som har ensamstående föräldrar och/eller föräldrar med utländsk bakgrund. Gemensamt för barnens föräldrar är att de saknar arbete. Den allra viktigaste åtgärden för att komma tillrätta med barnfattigdomen är att driva en aktiv politik för fler jobb, och att genom utbildning och andra insatser se till att människor är väl förberedda för att kunna ta de jobb som finns.

Statsminister Fredrik Reinfeldt är väl medveten om att möjligheten till eget arbete är det bästa sättet att minska fattigdomen. I Majblommans rapport Enmetersperspektivet säger han att ”det absolut viktigaste är att barns föräldrar har jobb så att de kan bära sin egen ekonomi. Vi tar fram förslag det kommande året så att föräldrar kan få ett arbete”⁷².

Men regeringen har misslyckats kapitalt. Arbetslösheten ligger på cirka 9 procent. Utanförskapet, såsom de borgerliga partierna definierade det i valrörelsen 2006, har ökat

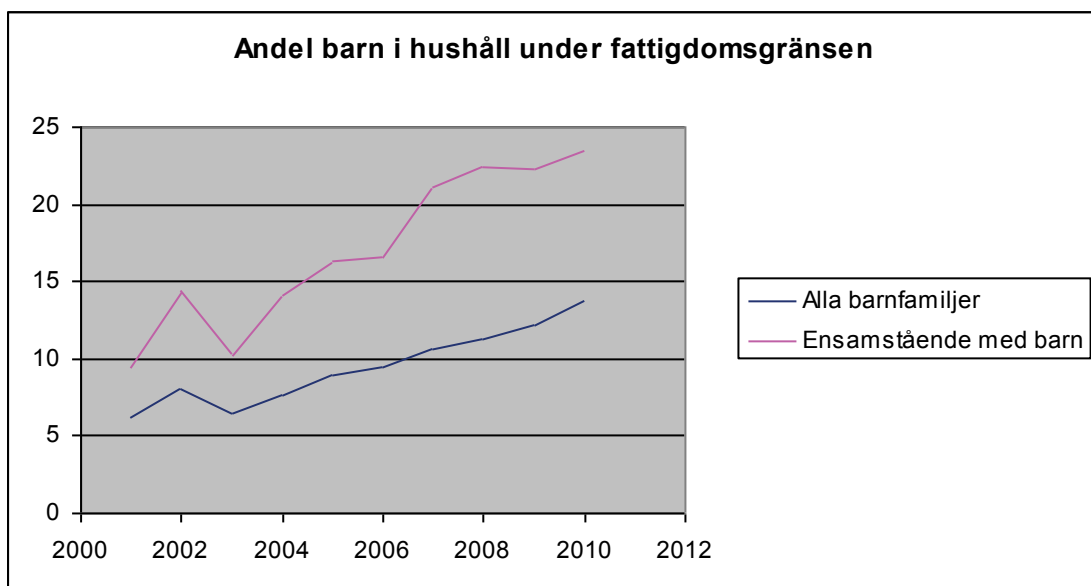
⁷² Enmetersperspektivet – en rapport om partiledarnas syn på barnfattigdomen i Sverige, Majblomman 2009.

med 70 000 personer. Antalet platser i den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen har skurits ner drastiskt.

Avgörande för att minska klyftorna är dessutom vår generella välfärd. När alla barn, oavsett föräldrarnas ekonomi, har rätt till en skola av allra bästa kvalitet, en förskola med välutbildad personal, och barnbidrag som går till alla barn, inte bara de bäst behövande, kan skillnaderna göras mindre och hindren överbryggas. Därför är det viktigt att se till att kommunerna inte tvingas skära ner på skolan, förskolan och stödet till fritidsaktiviteter.

Även här har regeringen misslyckats. Förra året varslades 3000 lärare och 2001. Barnomsorgsavgift och vårdnadsbidrag urholkar den pedagogiska kvaliteten i förskolan och tar bort resurserna.

För att minska barnfattigdomen kunde regeringen också ha fattat beslut om höjt underhållsstöd, höjt bostadstillägg och satsningar på att ge rätt till heltidsarbete och barnomsorg på obekvämlig arbetstid. Men regeringen väljer att göra – ingenting.

Andel barn i hushåll under fattigdomsgränsen, procent. Källa: Riksdagens Utredningstjänst, PM 2009:1670. Uppgifterna bygger på SCB:s undersökning av hushållens ekonomi 2001-2007. För 2008-2010 har en framskrivning gjorts med avseende på befolkningsutveckling och förväntad ekonomisk utveckling.

12 Botten ur på bostadsmarknaden

Efter snart fyra år med högerpolitik:

- har nybyggandet av hyresrätter mer än halverats jämfört med snittet under förra mandatperioden 2003-2006.
- bedömer 75 % av kommunerna, 220 stycken, att det råder brist på hyresrätter i kommunen.
- rapporterar 20 högskolekommuner brist på bostäder som passar studenter. Nyproduktion av studentbostäder har näst intill avstannat de senaste två åren, samtidigt har antalet sökande till högskolan ökat.⁷³
- har över hälften av Sveriges kommuner brist på bostäder för ungdomar.

12.1 Allt statligt stöd till bostadsbyggande försvann

Regeringen har tagit bort alla statliga stimulanser för bostadsbyggande (b la. investeringsbidrag för byggande av hyresbostäder i områden med brist på bostäder och investeringsstimulans för byggande av mindre hyres- och studentbostäder). Det har lett till att bostadsbyggandet redan 2007 började falla. Regeringens ovilja att stimulera bostadsbyggandet under lågkonjunkturen har ytterligare bidragit till att bostadsbyggandet minskat till historiskt låga nivåer. Efter dessa förlorade år visar nya siffror från SCB att bostadsbyggandet nu ökar igen, särskilt vad gäller lägenheter i flerbostadshus. Det är dock inte i nivå med byggandet 2005 och 2006.

Samtidigt har såväl antalet ungdomar som den totala befolkningen ökat i storstadsområdena. Det fallande bostadsbyggandet har både lett till ökad bostadsbrist i våra större kommuner och högskoleorter och ökad arbetslöshet inom byggsektorn. Sedan 2006 har antalet kommuner med brist på bostäder för unga ökat liksom antalet högskolekommuner med studentbostadsbrist.⁷⁴ Byggandet av studentbostäder har så gott som upphört, samtidigt som det är ovanligt många ungdomar som går ut gymnasiet och behöver en plats på högskolan och en bostad så att de kan utnyttja högskoleplatsen.

Bostadskrisen är ett allvarligt hinder för att skapa jobb och sysselsättning då den leder till att arbetsmarknaden blir mindre rörlig. Utan möjlighet till bostad hindras människor från att flytta dit jobb eller utbildning finns.

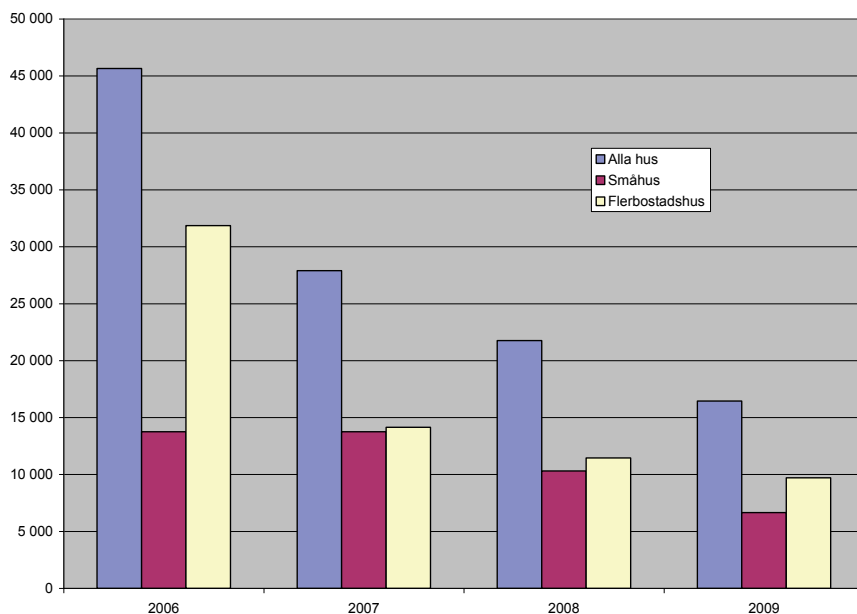
Andelen hyresrätter i det svenska bostadsbeståndet har minskat. Detta på grund av att bostadsbyggande av hyresrätter har varit lågt och att det sedan 2007 pågått en omfattande

⁷³ Boverkets indikatorer, Juni 2009, Boverkets rapport, Bostadsmarknaden 2009-2010, Boverkets indikatorer, mars 2009.

⁷⁴ Boverkets bostadsmarknadsenkät 2006, Boverkets bostadsmarknadsenkät 2010

utförsäljning och ombildning av allmännyttiga hyresrätter. Bristen på hyresrätter är särskilt allvarlig då detta är en boendeform som har stor betydelse för rörligheten på arbetsmarknaden. Samtidigt särbehandlar regeringen vissa boende. ROT-avdragsmöjligheterna för villaägare och bostadsrättsägare gäller inte hyresfastigheter eller bostadsrättsföreningar, trots att det finns ett stort renoveringsbehov i stora flerbostadshusbestånd.

Tabell: Påbörjade nybyggda bostadslägenheter (SCB):

12.2 Lättare att sälja ut allmännyttiga bostäder

Kommuner som vill sälja allmännyttiga bostäder behöver inte längre ha länsstyrelsens tillstånd. Det har minskat antalet hyresrätter, inte minst i attraktiva lägen, och försvårat för nya grupper att komma in på bostadsmarknaden eller byta bostad. Under de tre första åren med den borgerliga regeringen, 2007 -2009, har cirka 40 000 allmännyttiga hyreslägenheter sålts (2007: 7 900 st, 2008: 18 000st, 2009: 14 400). Ungefär tre fjärdedelar av de sålda lägenheterna 2009 såldes till bostadsrättsföreningar. Under 2009 såldes de flesta, omkring 7 800 av de totalt 8 600 lägenheterna i Stockholms stad, till bostadsrättsföreningar. Försäljningar är också mycket mer vanligt i det borgerliga Storstockholm jämfört med det rödgröna Storgöteborg och Stormalmö. Varken Göteborg eller Malmö sålde någon allmännyttig lägenhet under 2009.

13 Infrastrukturen spårar ur

Efter fyra år med högerpolitik:

- har det satsats för lite och fel när det gäller infrastruktur. Mindre pengar har anslagits och järnvägar har inte prioriterats.
- övervältras kostnader för nationella infrastrukturprojekt på kommuner/landsting/regioner.
- har man drivit fram ideologiska motiverade avregleringar utan samhällsekonomiska konsekvensanalyser.
- föreslås höjda banavgifter utan att samtidigt bygga ut järnvägskapaciteten, vilket gör tågtransporterna både sämre och dyrare.
- har jämställdhet prioriterats bort i transportfrågorna.

Rätt prioriterade investeringar i infrastruktur har betydelse för en hållbar tillväxt och kan sänka näringslivets kostnader och höja dess produktivitet. Investeringar i snabba järnvägsförbindelser har visat sig vara överlägsna för rörlighet i större arbetsmarknadsregioner, t.ex. i Öresunds- och Mälardalsregionerna. Det sistnämnda verkar har gått regeringen helt förbi. Det rödgröna förslaget om en ny höghastighetsbana mellan Göteborg och Borås och det tredje största pendlingstråket i Sverige, kommenterade infrastrukturminister Åsa Tortensson på följande sätt: *”Vad ska göteborgarna göra i Borås?”*.

Mot denna bakgrund är regeringens infrastrukturpolitik ett stort misslyckande. Regeringen har haft chansen att genomföra ett strategiskt viktigt systemskifte genom en grön omställning så att transportsektorn bidrar med utsläppsminskningar för att klara den nödvändiga klimatomställningen. Men den borgerliga regeringen verkar sakna insikt och vilja att vidta nödvändiga åtgärder. Den satsar för lite och gör dessutom felprioriteringar. Regeringen styrs av en ideologisk enögdhet, där avreglering, privatisering och ökad konkurrens ses som mirakelåtgärder för att i stort sett lösa alla problem. Istället för att utreda hur ett problem skall lösas utgår man från en given lösning.

13.1 Svagare miljömål inom trafikområdet

Regeringen föreslog under 2009 ett nytt miljömål för transportsystemet. Det tidigare målet, att transportersektorns klimatpåverkan senast 2010 ska ha minskat till 1990 års nivå, har inte ersatts av något nytt utsläppsmål. Det nya målet är oprecist och talar endast om en teknisk flexibilitet, men inget om faktisk påverkan. För att klara ambitiösa

klimatmål räcker det inte med att bryta beroendet utan det behövs kraftfulla minskningar av utsläppen.

13.2 Mindre pengar till nödvändiga satsningar

Under den förra regeringen var den totala resursramen för perioden 2004-2015 knappt 382 miljarder kr. Den nuvarande regeringen hävdar att man gör historiska satsningar på infrastrukturen. Enligt Riksdagens utredningstjänst är i själva verket den avsatta resursramen på 417 miljarder kr för perioden 2010-2021 uppemot 30 miljarder lägre jämfört med den tidigare resursramen, om man justerar för inflation och ökade byggkostnader.⁷⁵

13.3 Mer väg än järnväg

Klimatberedningen förordade enhälligt en kraftfull satsning för att öka järnvägskapaciteten och tågresandet med minst 50 procent till 2020 för att klara klimatmålen.

Regeringen har för perioden 2010-2021 fastslagit att av de medel som är obundna i den totala ramen avsedd för utveckling av transportsystemet ska minst 50 procent gå till väginvesteringar. Motsvarande gäller för länen.

Regeringen har under våren 2010 beslutat om framtida infrastruktursatsningar. En majoritet av pengarna, inklusive intäkter från trängselavgifter och vägavgifter, går till vägsatsningar. Beslutet innebär att det blir mycket svårare att öka transportererna med järnväg och kollektivtrafik.

13.4 Avreglerad kollektivtrafik

Regeringen har föreslagit en marknadsöppning av kollektivtrafiken. I den utredning som föregått förslaget ingår en konsekvensanalys av en avreglerad kollektivtrafik. Denna analys visar att prisnivån i genomsnitt måste höjas cirka 1,5 gånger, från cirka 8 till cirka 19 kronor per påstigande, att kollektivresandet beräknas minska med 28 % samt att trafikutbudet beräknas som en följd minska med 21 procent.

⁷⁵ Riksdagens utredningstjänst, PM 2009-09-22

13.5 Sverige har drivit på för längre och tyngre lastbilar

Inför medlemskapet i EU förhandlade Sverige fram ett undantag från EU:s regler om maximivikt på lastbilar (maximivikt på 60 ton och 25,5 meter istället för EU:s krav på 44 ton och maximilängd på 18,75 meter). Sverige har drivit frågan att övriga EU ska anpassa sig efter Sveriges undantag istället för tvärtom. Längre och tyngre lastbilar försämrar möjligheterna att överföra gods till järnväg och sjöfart, eftersom det blir ännu mer fördelaktigt att transportera gods med lastbil.

13.6 Medfinansiering innebär övervältrade kostnader på kommunerna

Regeringen har upphöjt kommunal medfinansiering till princip vid byggande av statlig infrastruktur. Det innebär i många fall att kommuner/landsting/regioner tvingas vara med och finansiera nationella angelägenheter utan att det finns någon tydlig lokal/regional nytta identifierad. Sådana krav på medfinansiering innebär en övervältring av kostnader som gör att pengar måste tas från skola och vård för att finansiera infrastruktur.

13.7 Mindre gods på spåret

Även när det gäller godstransporter går regeringen i fel riktning. Istället för att vidta åtgärder som skulle öka möjligheten att få mer godstransporter på spår och båt, t.ex. genom att investera i fler spår och fler kombiterminaler, så föreslås istället höjda banavgifter som kommer att missgynna godstransporter på tåg. Att höja banavgifterna utan att samtidigt öka de kapacitetshöjande investeringarna i järnvägsnätet innebär per definition att det blir både dyrare och sämre trafikutbud för tågresenärerna. Det vore bättre att även hitta nya intäkter från mer miljövänliga transportslag, till exempel genom kilometerskatt för lastbilstrafik, än att ensidigt belasta järnvägen med högre kostnader.

13.8 Jämställdhet tonas ner i transportpolitiken

Kvinnors och mäns resmönster är olika och därmed också behoven. Likaså skiljer sig möjligheterna att utnyttja det befintliga trafiksystemet. Kvinnor har i allmänhet lägre inkomst och andra arbetsförhållanden och de tar ett större ansvar i hemmet. Det resulterar i att deras resor oftare är kombinerade arbets-, service- och inköpsresor. Därmed blir kvinnors resor kortare och mer sammansatta. De sker också oftare med kollektivtrafik

eller till fots/cykel. Allt detta skapar en situation där kvinnors behov och önskningar skiljer sig från männens som oftare använder bil och flyger mer.

För att fånga upp dessa skillnader är det viktigt med en målstyrning inom trafiken som relaterar till kön. Tyvärr har regeringen ändrat de transportpolitiska målen så att delmålet jämställdhet har avskaffats.

14 Avreglering till varje pris

Det sköljer en privatiserings- och avregleringsvåg över Sverige. Den ena grundläggande samhällsfunktionen efter den andra privatiseras av rent ideologiska skäl. Försäljning av viktiga samhällsfunktioner får inte ske av principiella skäl som kan innebära försämringar för brukarna. Genom statligt ägande kan samhällsutvecklingen skyndas på eller konkurrensen öka. En viktig anledning till statligt ägande är sociala skäl, t.ex. Svenska spel, Apoteket och Systembolaget.

Järnvägstrafiken, bilprovningen och apoteken har sålts ut under mandatperioden. För de borgerliga partierna fortsätta att regera står kollektivtrafiken, körkortsproven och posten på tur.

14.1 Problem med avreglering

I ett välfärdssamhälle måste staten kunna garantera alla rätt till viktiga samhällsfunktioner. Men så som regeringen styr landet kommer samhället inte att kunna garantera att hela Sverige får tillgång till samma service.

Avregleringar och privatiseringar påstås leda till ökad konkurrens och därmed lägre priser och större utbud. Men det är en extremt förenklad bild av hur marknader fungerar i praktiken. På marknader som präglas av betydande stordriftsfördelar och systemeffekter (till exempel tågtrafikmarknaden och kollektivtrafiken) leder privatiseringar och avregleringar ofta till den rakt motsatta effekten. Det vill säga kraftigt ökade priser och minskat utbud.

14.2 Försäljningen av Apoteket AB

Resultatet av att sälja ut Apoteket har blivit dyrare läkemedel och risk för sämre tillgänglighet på många håll i landet. Det tidigare systemet bidrog till att vi hade ett av de säkraste och mest kostnadseffektiva distributionssystemen för läkemedel i världen samtidigt som apoteken låg i topp när det gäller kundnöjdhet inom detaljhandeln⁷⁶. Apoteket AB hade också ett ansvar för service i hela landet. Det samhällsansvaret är nu helt borta.

Apoteksmarknaden har mycket speciella förutsättningar. Kunden betalar bara en liten del av kostnaden för receptbelagda läkemedel. Det är skattebetalarna som står för merparten av kostnaden. Det är inte kunden som väljer produkten. Det gör läkaren som förskriver läkemedlet. Priset bestäms inte på en marknad utan av en statlig myndighet. Under de förutsättningarna är det svårt att få till stånd något som liknar en fungerande marknad.

Regeringens löften om att avregleringen skulle ge sänkta priser har redan svikits och nu talar socialministern istället om att det handlar om att förhindra att kostnaderna skenar. Att på två år gå från att ”pressa priser” till att ”hindra att priserna skenar” är ett långt steg. Särskilt som det rör sig om en väldigt viktig del av vår sjukvård och mer än 20 miljarder skatte kronor.

14.3 Avreglering av järnvägen

Regeringen är nu i full färd med att genomföra en fullständig avreglering av den svenska järnvägstrafiken. Sverige kommer att bli ensamt i världen om att ha en totalt avreglerad nationell järnvägstrafik. Endast tre länder i världen har tidigare genomfört en fullskalig avreglering av järnvägen. Först ut var Storbritannien. Därefter har Nya Zeeland och den ultraliberala regeringen i Estland försökt sig på samma sak. I samtliga tre fall har det slutat på samma sätt: Praktfiasko och återreglering.

⁷⁶ OECD Health Policy Studies, Pharmaceutical Pricing Policies in a Global Market och Svenskt Kvalitetsindex.

Järnvägstrafik är vad man brukar kalla ett naturligt monopol, det vill säga en verksamhet som saknar förutsättningar att organiseras som en väl fungerande marknad. De enorma stordriftsfördelarna i kombination med de extremt höga kraven på en samordnad trafik gör att en avreglering av järnvägsmarknaden obönhörligen kommer att leda till att ett fåtal stora vinstmaximerande företag kommer att dominera marknaden. Det innebär högre priser och glesare trafik.

14.4 Privatiserad bilprovning

Sverige har Europas mest effektiva bilprovning. Den senaste kundnöjdhetsundersökningen ger ett tydligt besked, 97 procent av de tillfrågade svarade att det var nöjda med sitt senaste besök på Svensk Bilprovning. Man håller dessutom Europas lägsta priser.

Internationella erfarenheter, bland annat från våra grannländer Finland och Danmark, visar att en avreglering av bilprovningen ger kraftiga prisstegringar och ökning av antalet omotiverade underkännanden. I Finland har priset ökat med hela 70 procent och antalet ombesiktningar har ökat från 19 till 28 procent. Orsaken? Starka ekonomiska drivkrafter finns. Priserna för att besiktiga sin bil är 50–100 procent högre i de europeiska länder som valt att avreglera fordonsbesiktningen. Till och med ministern Åsa Torstensson medger att priserna kan komma att öka i Sverige.

14.5 Planerade privatiseringar

Om den borgerliga regeringen får fortsätta styra under nästa mandatperiod planerar de att fortsätta sälja ut viktiga samhällsfunktioner. Körkortsproven, posten och kollektivtrafiken kommer inte längre att styras av det allmännas intresse.

Regeringen har meddelat att man tänker privatisera körkortsproven. Förarprov är en genuint statlig uppgift. En privatisering hotar både trafik- och rätts säkerheten. Erfarenheter från Finland visar dessutom att den här typen av verksamheter har en tendens att snabbt utvecklas till ett monopol med stigande priser och försämrade service som följd. Det finns en uppenbar risk att de privata företag som ger sig in i den här branschen tummar på kraven för att locka till sig fler kunder, det vill säga att vi får en inflation i godkännanden. Vi får då sämre förberedda förare ute på våra vägar. Även det omvända är möjligt, det vill säga att antalet underkännanden ökar i syfte att öka intäkterna i verksamheten.

I dag har Posten Norden, som ägs av svenska och danska staten, uppdraget att sköta samhällets postservice. Det innebär bland annat att alla i hela landet snabbt och säkert ska kunna skicka och ta emot brev upp till 2 kilo till samma pris. Minst 85 procent av breven som skickas ska delas ut nästa dag. Det är en postservice som främjar social och ekonomisk jämlikhet. Men även Posten står på tur i regeringens privatiseringshysteri. I regeringens nya postlag utses ingen ansvarig aktör för den samhällsomfattande postservicen, utan hela ansvaret läggs på marknaden. Marknaden kommer kanske att klara av det i storstäderna, men det är naivt att tro att marknaden ska klara postgången på landsbygden. Stordriftsfördelarna på postområdet är så betydande att det aldrig blir den mångfald av företag som regeringen föreställer sig.

Kollektivtrafiken är ett av de viktigaste verktygen för att minska trängsel i trafiken och möjliggöra pendling till jobb och utbildning. Att öka antalet kollektivtrafikresor är även avgörande för att minska oljeberoende och klimatpåverkan. Regeringen är i full färd med att driva igenom en avreglering av kollektivtrafiken. Det innebär att kommersiella aktörer fritt får etablera kollektivtrafik inom alla geografiska marknadssegment. Det betyder att väl samordnade nätverk av busslinjer och lokaltåg kan utsättas av konkurrens från privata aktörer som kan plocka russinen ur kakan. Det finns inte ett enda internationellt exempel som visar att en avreglerad kollektivtrafik skulle ge några positiva effekter. Tvärtom har det visat sig att de länder som lyckats bäst med att attrahera resenärer till kollektivtrafiken har ett system som liknar det vi haft i Sverige under de senaste 10–15 åren. Både internationella exempel och svenska konsekvensanalyser visar att en avreglerad kollektivtrafik leder till högre priser, glesare trafik och minskat resande.

15 Fyra förlorade år inom kriminalpolitiken

Efter fyra år med högerpolitik:

- flyttar domstolarna längre från folket när 23 länsrätter blir tolv.
- poliser tvingas från sina ordinarie arbetsuppgifter.
- överbeläggningarna inom kriminalvården har ökat
- passivitet i kampen mot den organiserade brottsligheten
-

15.1 Poliser tvingas göra civilanställdas arbete

Under sex år i rad 2000-2006 ökade socialdemokraterna antalet poliser och civilanställda stadigt. Sverige behöver fler poliser som kan vara ute och arbeta brottsförebyggande och lösa brott. Men den nuvarande regeringens polissatsningar framstår som misslyckade. Att fokusera på ett visst antal poliser har blivit ett problem för polisen. För att få pengarna att räcka till alla löftesanställningar har polisen behövt minska antalet civilanställda 2008 och 2009 med flera hundra. Poliser får nu göra deras arbete, alltifrån att vara receptionister till arrestvakter. Det är knappast effektivt.

15.2 Halverat antal länsrätter

Regeringen halverar antalet länsrätter i Sverige. Den nya organisationen innebär att 23 länsrätter slås samman till tolv. Länsrätterna handlägger ärenden som gäller medborgarnas tvister med Försäkringskassan, kommunen eller socialnämnden och rör ofta människor som är svårt utsatta. Det kan till exempel gälla mål om missbrukare eller omhändertagande av barn. Lokal förankring i länsrätterna är viktig i sådana avgöranden. Det är även viktigt att det finns en god tillgänglighet och närhet för allmänheten. Halveringen av länsrätterna innebär vidare att relativt stora kommuner förlorar ett antal kvalificerade arbetstillfällen. Att i dagsläget avlöva många orter ett antal statliga jobb innebär minskade möjligheter att låta hela landet leva.

15.3 Överbeläggning i kriminalvården

Inom kriminalvården har överbeläggningarna ökat, vilket medför stora problem för intagna, personal och verksamheterna. Bristen på resurstillskott och reformer gör att

planerade nybyggnationer har stoppats och att väldigt mycket av utvecklingsarbetet har avstannat under den borgerliga mandatperioden.

15.4 Passivitet i kampen mot den organiserade brottsligheten

Att bekämpa den grova organiserade brottsligheten är en av våra absolut största utmaningar. De senaste decennierna har den grova organiserade brottsligheten fått fäste i svenska samhället. Samtidigt opererar den över allt större områden. Det krävs en kraftfull mobilisering inom rättsväsendet för att skapa en effektiv organisation för förmågan att effektivt bekämpa den grova organiserade brottsligheten. Den borgerliga regeringen har helt nonchalerat frågan som innebär en nödvändig reformering av polisens organisation. Kampen mot den organiserade brottsligheten sker nu ute på relativt små polismyndigheter, vilket är både ineffektivt och kostsamt. Och den ledningsfunktion som ska ta besluten, det operativa rådet, har vingklippts genom att inte låta polisen få fullt mandat. Regeringens passivitet i kampen mot den organiserade brottsligheten uppskattas bara av brottsligheten.

15.5 När får vi en modern polis?

Under förra mandatperioden reformerades både kriminalvården och åklagarmyndigheten till enmyndigheter. Det har stärkt kvaliteten och styrningen i båda myndigheterna. Nästa mål var att reformera även polisen. Polisen har kritiserats för otydlig styrning och bristande ledning under en lång tid. Vi har tyvärr också sett en mängd bristande insatser när flera polismyndigheter varit inblandade. Att den svenska polisen är i behov av en reform för att bli modern och effektiv är i stort sett alla riksdagspartier är eniga om. Ändå händer det ingenting från regeringens sida. Dagens 21 länsmyndigheter får inte vara vattentäta skott för samarbete och informationsdelning. En enmyndighetslösning även för polisen ger både bättre resursfördelning och styrning av verksamheten. Men efter fyra år är det enda den borgerliga regeringen kunnat pressa fram en utredning som ska tillsättas i höst. Det är fyra förlorade år.

Den andra viktiga frågan för att skapa en modernare polis är att göra om dagens polisutbildning till en modern akademisk polisutbildning. Det skulle leda till bättre

utvecklingsmöjligheter, bättre kvalitet och större engagemang hos polisstudenterna. Det skulle också skapa nya förutsättningar för forskning inom området, vilket i sin tur ökar det kunskaps- och evidensbaserade polisarbetet och därmed stärker utvärderingsmöjligheterna. Frågan har utretts inte mindre än två gånger de senaste fyra åren. Ändå har regeringen inte kunnat komma till skott. Regeringens handlingsförklaring i viktiga frågor är förödande för polisens utveckling.

